

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

NUTNÁ OBRANA

Autor práce: Lýdie Pytlíková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Lýdie Pytlíková

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: NUTNÁ OBRANA

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Necessary Defence

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): duben 2019

Cíl bakalářské práce:

Primární cíl práce spočívá ve vymezení a podrobném popisu podmínek nutné obrany, který bude doplněn konkrétními případy z praxe, přičemž za tímto účelem bude využita aktuální související judikatura.

Vedlejším fakultativním cílem bakalářské práce bude výstup získaný na podkladě vzájemné komparace české trestněprávní úpravy nutné obrany a odpovídající právní úpravy ve vybrané zemi světa spočívající v prezentaci jednotlivých odlišností těchto úprav a příp. konstrukci úvah *de lege ferenda*.

Student: Lýdie Pytlíková	20.4.2019	Lýdie Pytlíková
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.	20.4.2019	J. Hruška

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D	2.5.2019	R. Svatoš
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	2.5.19	R. Ferebauerová
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	2.5.2019	J. Dušek

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Jiřímu Hruškovi, PhD., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům, a to především za maximální podporu po celou dobu studia.

ABSTRAKT

PYTLÍKOVÁ, L. *NUTNÁ OBRANA* bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 51 s. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.,

Klíčová slova: nutná obrana, okolnosti vylučující protiprávnost, trestní zákoník

Předkládaná bakalářská práce je zaměřená na podrobný popis a vymezení zákonných podmínek za nichž lze realizovat jednání v nutné obraně. Za tímto účelem byla využita příslušná odborná literatura a aktuální judikatura. V této souvislosti jsou řešeny i další otázky zejména putativní (domnělá) nutná obrana, vzájemné porovnání s krajní nouzí, obrana proti osobám trestně neodpovědným, exces z nutné obrany, jednání v nutné obraně v případě útoku zvířete, použití automatických obranných zařízení apod.

V závěru práce je provedena komparace české a slovenské trestněprávní úpravy nutné obrany, přičemž je poukázáno na jednotlivé odlišnosti.

ABSTRACT

PYTLÍKOVÁ, L. *NECESSARY DEFENCE: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2020. 51 p. Supervisor: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Key words: necessary defence, circumstances excluding unlawfulness, criminal code

The pre-set bachelor's thesis is focused on a detailed description and definition of legal conditions for possible implementation. For this purpose, the relevant professional literature and current case law were available. In this context, other issues related to the defence of the state, mutual evaluation with extreme emergency defence against persons who are not criminally responsible, excesses from necessary defence, actions in the fight against attack in the event of an animal attack, use of automatic defence equipment, etc. are addressed.

At the end of the thesis there is a comparison of the Czech and Slovak criminal law regulation of possible defence, the risk can be applied to various differences.

OBSAH

Úvod.....	8
1 Cíle a metodika bakalářské práce	9
2 Okolnosti vylučující protiprávnost.....	10
2.1 Krajiní nouze	12
2.2 Svolení poškozeného	13
2.3 Přípustné riziko.....	14
2.4 Oprávněné použití zbraně.....	15
3 Podmínky nutné obrany ve smyslu § 29 TZ	16
4 Vybrané otázky spojené s institutem nutné obrany.....	28
4.1 Exces z mezí nutné obrany	28
4.2 Putativní nutná obrana.....	31
4.3 Nutná obrana vůči osobám trestně neodpovědným.....	33
4.4 Nutná obrana v případě útoku zvířete	34
4.5 Nutná obrana proti útokům úředních osob	35
4.6 Automatická obranná zařízení.....	37
4.7 Vztah nutné obrany a krajiní nouze.....	38
5 Komparace české trestněprávní úpravy s korespondující slovenskou právní úpravou	41
Závěr.....	45
Seznam použitých zdrojů	47

Úvod

Každá vyspělá společnost s rozvinutým právním systémem chápe násilí jako chování, které je nutné eliminovat, a z toho důvodu ho různými způsoby v rámci svého právního řádu sankcionuje. Ve většině zemí se setkáváme s násilím a jeho definicí především v trestním právu a česká právní úprava není výjimkou. Na druhé straně je ale třeba i v rámci demokratického systému vytvořit určitou rovnováhu a stanovit rozdíl mezi násilím, které je nutné trestně stíhat, a násilím, které je použito právě za účelem obrany zásad, které vlastní právní řád chrání. Takovýmto institutem je nejen v českém právním řádu nutná obrana, která dává možnost obrany vlastních osobních či majetkových práv, jež jsou chráněna Listinou základních práv a svobod.

Důvodem, který vedl autorku ke zpracování tohoto tématu je samotná podstata nutné obrany která, představuje vlastní možnost ochrany osobních či majetkových práv. Jedná se o dovolené násilné chování, které je však třeba určitým způsobem ohraničit tak, aby byla jasná hranice mezi násilím sankcionovaným prostředky trestního práva a nutnou obranou, která postižitelná není.

V teoretické části práce se autorka blíže zabývá jednotlivými zákonnými podmínkami, za nichž lze realizovat jednání v nutné obraně. V této souvislosti jsou nastíněny i další související otázky zejména problematika putativní nutné obrany, vzájemné porovnání s krajní nouzí, obrana proti osobám trestně neodpovědným, exces z nutné obrany, používání automatických obranných zařízení, obrana proti útokům úředních osob, odvrácení útoku zvířete apod.

V praktické části práce komparuje autorka českou trestněprávní úpravu týkající se nutné obrany s odpovídající právní úpravou na Slovensku. Česká i Slovenská republika tvořily v letech 1948–1992 jednotný stát a do roku 2005 platila na Slovensku shodná trestněprávní úprava jako v ČR, konkrétně trestní zákon č. 140/1961 Sb. Následně byl na Slovensku přijat trestní zákon č. 300/2005 Z.z, který se od společné právní úpravy značně odlišuje. Uvedené představuje důvod pro volbu slovenské trestněprávní úpravy za comparandum. Autorka se následně pokusila vymezit jednotlivé odlišnosti vzájemně porovnávaných právních úprav.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Primárním cílem předložené bakalářské práce bylo vymezení a podrobné popsání podmínek nutné obrany včetně doplnění o konkrétní případy z praxe. Za tímto účelem byla využita aktuální související judikatura.

Vedlejším cílem bakalářské práce je výstup v podobě prezentací jednotlivých odlišností právních úprav na základě komparace české trestněprávní úpravy nutné obrany s odpovídající právní úpravou ve vybrané zemi světa. Za zahraniční právní úpravu byla zvolena slovenská trestněprávní úprava.

Pro dosažení stanovených cílů byly uplatněny následující metody zkoumání:

- studium právnické a jiné odborné literatury, právních předpisů a internetových zdrojů,
- základní metodou práce byla teoretická analýza doplněná o další logické metody,
- deskriptivní metoda,
- komparační metoda
- interdisciplinární přístup.

2 Okolnosti vylučující protiprávnost

Při obecném vymezení podmínek okolností vylučujících protiprávnost, je nutné se nejprve zaměřit na otázku, co je míněno protiprávním jednáním. Jelínek¹ dovozuje, že protiprávnost je *de facto* rozpor s platným právním řádem, resp. s právní normou, která je součástí daného právního řádu. Protiprávnost je tady jistá kolize činu pachatele s právním řádem, což je definováno již v Listině základních práv a svobod v čl. 2, který stanoví, že každý může činit to, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.² Protiprávnost je v některých případech vyjádřena explicitně, např. v rozporu s právním předpisem (§ 70 trestního zákoníku: „*držel-li pachatel v rozporu s jiným právním předpisem věc uvedenou v odstavci 2, ve vztahu k níž je možno uložit propadnutí věci...*“), bez povolení (např. § 279 trestního zákoníku: *Kdo bez povolení vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává střelnou zbraň nebo její hlavní části nebo díly nebo ve větším množství střelivo nebo zakázaný doplněk zbraně ...*“) atd.

Kromě protiprávnosti je dále třeba vymezit pojem trestný čin. O vztahu protiprávnosti a trestného činu se vyjadřuje § 13 trestního zákoníku, který pohlíží na trestný čin jako na *protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.*³ Z uvedené definice vyplývá skutečnost, že aby byla naplněna podstata trestnosti, tedy aby určitý čin mohl být klasifikován jako trestný, musí jednání splňovat dvě základní podmínky, u nichž je nutné, aby byly splněny kumulativně – musí se jednat o takový čin, který je v trestním zákoníku definován jako čin trestný, a zároveň musí vykazovat takové znaky, které právě zákon přisuzuje onomu trestnému činu.

I přes výše uvedené je třeba zdůraznit, že ne všechny činy, které splňují obě zmíněné podmínky – tedy vykazují znaky trestného činu a zároveň jsou uvedeny v trestním zákoníku – jsou považovány za trestné. Každý takový čin je třeba vyložit s ohledem na více faktorů a s přihlédnutím k dalším skutečnostem. Velmi významným

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.244.

² Blíže viz definice KRATOCHVÍL, Vladimír: Protiprávní čin. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník.* Praha: C. H. Beck, 2009.

³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In *ÚZ, Sbírka zákonů, Česká republika.* 2018, částka 11, s. 17.

okruhem skutečností, které je nutné při posuzování trestnosti konkrétního činu zvážit, jsou okolnosti vylučující protiprávnost vymezené v trestním zákoně v § 28-32. Mezi takové okolnosti, patří krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně.⁴

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou podle Šámala⁵ „*taková jednání, která způsobují, že čin není trestným činem, i když jinak (právě s výjimkou protiprávnosti) neboli zdánlivě naplňují všechny znaky trestného činu.*“ Okolnosti vylučující protiprávnost jsou na rozdíl od vymezení protiprávních a trestných činů určeny negativními znaky skutkové podstaty,⁶ Z tohoto důvodu se někdy v literatuře hovoří o tzv. kontratypech neboli negativním vymezením skutkové podstaty.⁷

Nutno říci, že přestože je v trestním zákoníku vymezeno pět okolností vylučujících protiprávnost, není tento výčet taxativní, nýbrž demonstrativní. Přestože výše zmíněné okolnosti vylučující protiprávnost se vyskytují v běžném životě nejčastěji, existují i další okolnosti vylučující protiprávnost, které nejsou výslovně upraveny v trestním zákoníku. Jako příklad je možné uvést použití policejního agenta,⁸ který je beztrestný pouze v případě, že trestný čin spáchá při účasti na organizované zločinecké skupině a zároveň se jedná o některý z taxativně uvedených způsobů provedení (O beztrestnosti agenta pojednává § 363 trestního zákoníku, který výslovně uvádí, že: Agent podle jiného právního předpisu (dále jen „agent“), který se účastní činností organizované zločinecké skupiny nebo organizovanou zločineckou skupinu podporuje, není pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 1,2 trestný, jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Nutno také podotknout, že okolnosti vylučující protiprávnost není možné zaměňovat s důvody, kvůli nimž dochází k zániku trestní odpovědnosti. Na rozdíl od okolností vylučujících protiprávnost, které od počátku vylučují spáchání trestného činu, důvody zániku trestnosti se uplatní až poté, co je trestný čin spáchán, ale následně

⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 210.

⁵ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 383.

⁶ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 142.

⁷ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 385

⁸ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, s. 257.

trestnost pachatele zanikla (např. v případě promlčení trestní odpovědnosti nebo projevení účinné lítosti).⁹

2.1 Krajn $\acute{\text{e}}$ nouze

První okolností vylučující protiprávnost v pořadí je **krajní nouze** uvedená v § 28 trestního zákoníku. O krajní nouzi se jedná v případě, kdy někdo odvrací nebezpečí, které hrozí „zájmu chráněnému trestním zákonem“. Zároveň ovšem toto ustanovení vymezuje i případy, ve kterých se o krajní nouzi nejedná, a to, kdy mohlo být hrozící nebezpečí odvráceno jinak nebo pokud následek, který nastal, je stejně závažný nebo dokonce závažnější, než by byl následek v případě plného dopadu nebezpečí, které bylo odvráceno.¹⁰

Dle Jelínka¹¹ musí být pro jednání v krajní nouzi navíc splněny následující podmínky, které uvádí i Šámal:¹²

- nebezpečí, které má být odvráceno, hrozí zájmu chráněnému trestním zákonem,
- jedná se o nebezpečí, které hrozí přímo a bezprostředně,
- neexistuje jiný způsob, jak by mohlo toto nebezpečí být odvráceno (tzv. požadavek subsidiarity),
- následek, který by byl v krajní nouzi způsoben, nesmí být stejně závažný nebo závažnější než ten, který hrozil (tzv. požadavek proporcionality),
- ten, komu nebezpečí hrozilo, neměl povinnost je snášet.¹³

Pod institut krajní nouze lze podřadit veliké množství případů. Je možné uvést např. situaci, kdy se člověk dostane do ohrožení života (např. zvířetem, jiným člověkem, přírodními jevy atd.) a z toho důvodu využije majetek někoho cizího, aby se z ohrožení života dostal. Za normálních okolností by bylo použití cizího majetku posouzeno, např. jako krádež, ale v případě krajní nouze se jedná o dovolené jednání.

⁹ JANEČKOVÁ, E. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer s.r.o, 2015, s. 23.

¹⁰ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 389

¹¹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, 258 s.

¹² ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2016, s. 212.

¹³ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, 259 s.

Hlavním smyslem institutu krajní nouze je především možnost ochrany vlastních zájmů fyzických nebo právnických osob, ale také zajištění společenských zájmů v případě, kdy je zájem jednotlivce nebo společnosti ohrožen a nelze nebezpečí odvrátit jinak než porušením jiného zájmu. Čin v krajní nouzi může spáchat každý a nemusí to vždy být nutně ten, jehož zájmy jsou ohroženy. V takovém případě jde o tzv. pomoc v krajní nouzi. Pomoc v krajní nouzi se ovšem nepřipouští u osob, které jsou povinny nebezpečí snášet. Šámal¹⁴ dále uvádí, že: „*Jednání v krajní nouzi může být namířeno proti komukoliv, avšak proti tomu, kdo sám jedná v krajní nouzi, není krajní nouze ale ani nutná obrana přípustná.*“

2.2 Svolení poškozeného

Mezi další instituty řadící se k okolnostem vylučujícím protiprávnost patří dle § 30 trestního zákoníku **svolení poškozeného**. Tato okolnost vylučující protiprávnost je založena na římskoprávní¹⁵ zásadě *volenti non fit iniuria* (tomu, kdo souhlasí, se nespravedlnost neděje). Tato zásada dává možnost jednotlivci disponovat se svými právy tak, že pokud nedochází k omezení zájmů jiných, může se určitých práv vzdát nebo strpět jejich omezení jinou osobou. Tato dispozice s vlastními právy je základem pro institut svolení poškozeného. Toto svolení je ovšem omezeno dalšími normami, které musí být dodrženy, aby bylo možné se dovolat této okolnosti vylučující protiprávnost. Svolení poškozeného připadá v úvahu v případě, kdy poškozený s takovým jednáním určitě, vážně, jednoznačně a srozumitelně souhlasí, souhlas nebyl dán omylem nebo osobou, která k tomu není způsobilá.¹⁶

Jedinec, který je oprávněn dát takové svolení, je fyzická osoba, jejíž práva nebo zájmy jsou takovým činem dotčeny. Zároveň se musí jednat o takové zájmy, o kterých osoba může rozhodnout bez omezení. Tato skutečnost je v posuzování oprávněnosti využití institut svolení poškozeného velmi důležitá, protože jedinec nemůže dát souhlas např. s jednáním nebo činem, který by ohrozil jeho život nebo zdraví.¹⁷ Dále trestní zákoník vymezuje (obsahuje) řadu dalších skutkových podstat, u kterých je vyloučena

¹⁴ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 390

¹⁵ BÍLÝ, J. *Základy státovědy, politikologie a sociologie*. 1. vydání. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009, s. 112.

¹⁶ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 421

¹⁷ Konference „Nutná obrana a její právní úprava z pohledu teorie a praxe“. In *Youtube* [online]. 09.09.2014 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z WWW: <https://www.youtube.com/watch?v=NupoKgJOMiQ>>. Kanál uživatele LEX – sdružení na ochranu práv majitelů zbraní.

možnost souhlasu poškozeného (např. dvojí manželství dle § 194 trestního zákoníku nebo pohlavní zneužití dle § 187 trestního zákoníku).¹⁸

Dle § 30 odst. 2 trestního zákoníku musí být svolení dáno předem nebo současně s jednáním osoby. „*Dodatečný souhlas*,“ jak uvádí Jelínek,¹⁹ „*je výjimečně možný, mohl-li jednající důvodně předpokládat, že oprávněná osoba, která nebyla při činu přítomna, by tento souhlas jinak vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům udělila.*“

2.3 Přípustné riziko

Další z institutů vylučujících protiprávnost je obsažen v § 31 trestního zákoníku a je jím **přípustné riziko**. Riziko je součástí některých lidských činností, které jsou například spojeny s technologickým pokrokem.²⁰ Riziko je tak možné chápat jako nebezpečí ve výzkumu nebo obecněji v oblasti hospodářské. O riziku je možné ale také mluvit i z pozice lékařského výzkumu. Jelínek²¹ definuje základní podmínky přípustného rizika následovně:

- k takovému riziku dochází při výkonu společensky prospěšné činnosti (v rámci povolání, postavení nebo určité funkce),
- jedná se o takové jednání, které je v souladu se současným stavem poznání a informacemi, které měl jednající v době svého jednání k dispozici,
- nesmí dojít k ohrožení zdraví nebo životů lidí (při možném ohrožení zdraví nebo života je nutná plná informovanost a souhlas, ohrožených osob,
- není možné výsledku dosáhnout jiným způsobem,
- výsledek musí odpovídat míře rizika,
- činnost nesmí být v rozporu s jiným právním předpisem, veřejným zájmem, zásadami lidskosti nebo dobrými mravy.²²

¹⁸ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 422

¹⁹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Aspí 2010, s.259.

²⁰ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha : Leges, 2013, s. 62.

²¹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, s. 274.

²² JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, s.275.

2.4 Oprávněné použití zbraně

Poslední okolností vylučující protiprávnost je **oprávněné použití zbraně**, které je definováno v § 32 trestního zákoníku. Dle zmíněného paragrafu trestný čin nespáchá ten, kdo použije zbraň v mezích stanovených jiným právním předpisem. Přestože je toto ustanovení velmi stručné, jeho výklad skrývá množství úskalí. Nejprve je nutné definovat, co je za zbraň považováno. Za zbraň může být v tomto případě považována jen zbraň střelná. Jedná se o blanketní ustanovení, které odkazuje, pokud jde o podmínky, za nichž lze použít střelnou zbraň na následující právní předpisy: zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů nebo zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

Samo použití zbraně je tady zacházení se zbraní takovým způsobem, k jakému je určena.

Kromě výše uvedených okolností vylučujících protiprávnost je možné zmínit ještě další, které ač trestní zákoník přímo nedefinuje, jsou teorií i praxí uznány. Takovou okolností může být například plnění povinností vyplývajících ze zákona, ale nemusí se jednat pouze o zákon, může jít např. o rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jednání na rozkaz nebo výkon povolání.²³

²³ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4 vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, s.262–264.

3 Podmínky nutné obrany ve smyslu § 29 TZ

Nutná obrana je relativně starým právním institutem. Již v římském právu existoval právní institut nazývaný *talio*, který nahrazoval krevní mstu. *Talio*, neboli zásada odvety, v porovnání s dříve užívanou krevní mstou omezovala moc poškozeného nad pachatelem v souladu se zásadou proporcionality. Pachatel tak už neručil svým životem, ale výkupným.²⁴ Nutnou obranu se následně zabývali filosofové v 18. a 19. století, především v souvislosti, zda a do jaké míry je možné se bránit neoprávněným zásahům státní moci. Mezi významné teoretiky této materie patří např. Imanuel Kant, který se zabýval otázkou svobody a za základ přirozené morálky považoval kategorický imperativ a bezpráví pojal jako překážku pro uplatňování svobody. Kuchta²⁵ z jeho pojmání bezpráví a svobody vyvozuje, že nutná obrana je pak v tomto kontextu odvozena od praktického rozumu a „*přísluší každému člověku, aby mohl bránit svou osobní sféru, a člověk může toto právo využít, pokud mu stát nemůže zajistit ochranu jeho zájmů*“.²⁶ Pokud však stát nemůže potřebnou ochranu zajistit a realizovat, tak každý může uplatnit své právo sebeobrany.

Následně byla nutná obrana zakotvena v císařském patentu č. 117/1852 ř.z., kdy byla upravena v § 2 písm. g) následujícím způsobem: „*Proto nepřičítá se konání neb opominutí za zločin, když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany.*“²⁷ Takto se nutná obrana chápe po celé období první republiky a zvrát nastává až v roce 1948, kde se československé trestní právo snaží přiblížit sovětskému vzoru. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. nutnou obranu definuje v § 8 jako „*jednání jinak trestné, jímž někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu nebo na jednotlivce, není trestním činem, jestliže útok přímo hrozil nebo trval a obrana byla útoku přeměřená.*“²⁸ Takto stanovené podmínky nutné obrany jsou velmi úzké – bylo nutné, aby obrana byla přiměřená, ale na druhou stranu společenské vztahy, které byly bráněny v rámci nutné obrany, byly naopak širší – kromě útoku na lidově demokratickou republiku ještě mohla

²⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M, *Římské právo*, Praha: C. H. Beck 1995, s. 212.

²⁵ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 16 an.

²⁶ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 16 an.

²⁷ RAKOUSKO-UHERSKO. Zákon ze dne 27. 5. 1852 trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

²⁸ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

být nutná obrana použita při útoku na socialistickou výstavbu republiky, zájmy pracujícího lidu nebo i na jednotlivce.²⁹

Další trestní zákoník (zák. č. 140/1960 Sb.) pak přinesl definici nutné obrany velmi podobnou dnešnímu znění. Vznikl v době uvolnění společenských vztahů v 60. let 20. století, a proto je možné tvrdit, že se do určité míry oprostil od striktně pojatého trestního práva dle sovětského vzoru, jak tomu bylo u trestního zákoníku 86/1950 Sb. Nutná obrana je definovaná jako „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.*“³⁰ V současném trestním zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb. Ve znění pozdějších předpisů) je nutná obrana definována totožně jako „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“³¹

Hlavním a primárním důvodem zavedení institutu nutné obrany jako jedné z okolností vylučujících protiprávnost je bezpochyby skutečnost, že není v silách státního aparátu zaručit práva a jejich ochranu všem jedincům a za všech okolností.³² Z toho důvodu zákon poskytuje možnost občanům bránit nejen sebe, ale poskytnout obranu i právům jiných osob způsobem, který je přiměřený situaci, tedy v krajních případech i takovými způsoby, které ve svém důsledku jsou pro útočníka, jehož jednání je odvráceno, velmi nepříjemné a zahrnují např. i ublížení na zdraví nebo dokonce jeho smrt. V této ideji můžeme vidět nejen snahu státu přenechat do určité míry jistou represivní funkci tomuto právnímu institutu, ale současně je zde velmi patrná i funkce preventivní, protože útočník si je vědom rizika, že využitím nutné obrany může být během svého útoku jakýmkoliv způsobem poškozen. Na tuto skutečnost, poukazuje Kratochvíl³³, pokud se útočník rozhodne k útoku, bere tím na sebe vědomě riziko újmy, čímž konkludentně souhlasí s porušením svých zájmů.

Podstatou institutu nutné obrany jako jedné z okolností vylučujících protiprávnost je možnost odvrácení útoku, který směřuje na zájmy chráněné zákonem, a to takovým způsobem, který by byl za jiných okolností chápán sám jako trestný čin. Skutečnost, že k jednání došlo právě v souvislosti s nutnou obranou, vylučuje onen

²⁹ FICO, R. *Nutná obrana*. 1. vyd. Trenčín: Ludoprint, a. s., 2001, s. 89.

³⁰ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

³¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³² Konference „Nutná obrana a její právní úprava z pohledu teorie a praxe“.

³³ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 433.

aspekt nebezpečnosti pro společnost, který je společný všem trestným činům.³⁴ V tomto smyslu judikují nutnou obranu i soudy, např. Nejvyšší soud v rozsudku 7 Tdo 461/2004, který prohlásil, že jednání v nutné obraně „*má obvykle znaky úmyslného trestného činu s tím, že úmysl jednajících osoby (obránce) se vztahuje i k následku, který byl způsoben útočníkovi.*“³⁵ V tomto případě se jednalo o případ, kdy obviněný (voják z povolání) po předchozí slovní a fyzické potyčce přinesl ze svého automobilu pistoli a uvedl ji do stavu pohotovosti. Následně několikrát vystřelil proti skupině účastníků potyčky, čímž způsobil smrt jednoho člověka a vážně zranění druhého. Soud prvního stupně prohlásil, že sice obviněnému hrozil určitý útok, nicméně jeho obrana byla nepřiměřená situaci.

Podle zjištění soudu druhého stupně, který se již možností, že se jednalo o nutnou obranu, zabýval, útočníci nereagovali na varovnou střelbu obviněného v důsledku skutečnosti, že byli pod vlivem alkoholu, nicméně obviněný se mohl střelbě vyhnout. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ovšem není rozhodující, zda se lze nebo nelze střetnutí vyhnout, protože znakem nutné obrany není její subsidiarita (možnost jejího použití pouze v případě, kdy útok nelze eliminovat jinak). Současně Nejvyšší soud dovozuje, že „*stejně tak není podmínkou nutné obrany to, že ze strany obránce jde o náhlé či nepřipravené jednání, které je jen okamžitou reakcí na situaci vyvolanou útokem.*“³⁶ Stejně judikoval Nejvyšší soud i o několik let dříve, konkrétně 24. 10. 2001 v rozsudku 5 Tz 189/2001, kdy opět zdůraznil, že předpokladem jednání v nutné obraně není tzv. subsidiarita. A z toho důvodu tomu, kdo se dovolává skutečnosti, že jednal v nutné obraně, nelze oponovat názorem, že se svého jednání mohl zdržet např. útekem a posuzovat, zda útek byl či nebyl možný.³⁷

Nejvyšší soud dále dovodil, že v posuzovaném případě není nutná obrana vyloučená proto, že obviněný se na útok připravil tím, že si vzal zbraň a uvedl ji do stavu pohotovosti. Nicméně následně rozhodl o tom, že o nutné obraně nelze hovořit za situace, kdy obránce sám přispívá ke vzniku situace, za kterou zbraň použije. „*V daném případě obviněný použil zbraň za situace, kdy byl přímo ohrožen fyzickým útokem skupiny čtyř osob, a ke vzniku této situace přispěl ve skutečnosti jen tím, že šel parkem, kde tato situace nastala.*“³⁸

³⁴ KUCHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 69 an.

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. května 2004, sp. zn. 7 Tdo 461/2004.

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. května 2004, sp. zn. 7 Tdo 461/2004.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. října 2001, sp. zn. Tz 189/2001.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. října 2001, sp. zn. Tz 189/2001.

Pokud jde o institut nutné obrany, dochází zde de facto ke kolizi dvou zájmů – útočníka a obránce, přičemž zákonodárce právě uzákoněním nutné obrany jako institutu vylučujícího protiprávnost dal zřetelně najevo, že to jsou právě zájmy obránce, které je třeba právně chránit. Jednání útočníka je tím pádem shledáváno právním řádem jako společensky daleko více škodlivé a současně také protiprávní. Na druhou stranu je to právě obránce, který hájí své zájmy, svá práva nebo dokonce zájmy či práva jiných osob, a proto je třeba jeho jednání určitým způsobem legalizovat.³⁹

Právní systém, jak uvádí Kratochvíl⁴⁰, dává obránci možnost nutné obrany i z toho důvodu, že obránce je v situaci obrany ve značně nevýhodném postavení oproti útočnickovi. Zatímco útočník se k protiprávnímu činu rozhodne po určité úvaze, zhodnocení svých možností a schopností a samozřejmě také přípravě, jejíž součástí může být např. i opatření si zbraně, obránce se o skutečnosti dozví až v okamžiku útoku bez možnosti delšího přemýšlení o prostředcích, způsobech a možnostech své obrany. Velkou roli samozřejmě v této situaci hraje i psychika, a to jak na straně útočníka, tak na straně obránce. Opět je třeba zdůraznit, že i v tomto případě je útočník ve značné výhodě. Pokud totiž vyhodnotí, že situace je pro něj nekomfortní nebo dokonce, že ji psychicky nezvládne, může od útoku upustit nebo probíhající útok v jakékoliv fázi zastavit. Na druhou stranu obhájce i bez ohledu na psychické rozpoložení v danou chvíli, nemá možnost od nutné obrany upustit, aniž by riskoval, že útočník svůj útok dokoná.⁴¹ Právě pohled obránce je podstatný při posuzování, zda se jednalo o nutnou obranu či nikoli. To zdůrazňuje i Ústavní soud ve svém nálezu z 26. 4. 2016 (ÚS 3235/15) závěr o naplnění či nenaplnění podmínek nutné obrany „*musí odpovídat především tomu, jak se daná konkrétní situace, s ohledem na všechny své okolnosti, jevila právě obránci, nikoliv útočnickovi či třetímu nezúčastněnému pozorovateli, nezátíženému subjektivním vnímáním útoku ze strany obránce.*“⁴² Pokud by byly podmínky nutné obrany posuzovány jiným pohledem, odsouzení obránce by vedlo k rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod, které zakotvuje zásadu *nullum crimen sine lege*, resp. presumpci nevinny.

O výhodách situace na straně útočníka se zmiňuje i Novák⁴³, který poukazuje na skutečnost, že „*na straně útočníka existují v případě vzniku sebeobránné situace*

³⁹ Konference „Nutná obrana a její právní úprava z pohledu teorie a praxe“.

⁴⁰ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 433.

⁴¹ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 433.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2016, ÚS 3235/15.

⁴³ NOVÁK, J. a kol. *Sebeobrana a zákon*. Praha: Klavis 1991, s. 72.

*některé nesporné výhody. Už samotný fakt, že obránce většinou má zájem na zachování zákonných ustanovení (i když je třeba přesně nezná), mu ztěžuje postavení [...] Útočník tyto problémy obvykle nemá a už samotným faktem svého útoku porušuje právní normy. Jestliže se k tomu odhodlal, odhodlá se mnohem snáze i k rozsáhlejšímu porušením těchto norem.*⁴⁴

Jako u ostatních okolností vylučujících protiprávnost i u nutné obrany platí následující, aby mohlo být určité jednání kvalifikováno jako nutná obrana, musí jednání útočníka splňovat některé konkrétní parametry. Jednání z nich je skutečnost, že jeho jednání, tedy vlastní útok, musí být škodlivý pro společnost a musí být také protiprávní. Tím pádem se jednání obránce staví na úroveň obrany společnosti nebo právního řádu a tím vlastně i na úroveň skutečnosti, kdy sám stát hájí práva a svobody osob prosazováním právního řádu a potíráním kriminality.⁴⁵

Zároveň jako ostatní okolnosti vylučující protiprávnost je i nutná obrana pouze možností, nikoliv nutností. Jedinec, na jehož práva jiný útočí, může a nemusí využít institut nutné obrany. Zároveň tím pádem ani není možné, vynutit na občanovi, aby nutnou obranu v konkrétní situaci využil. Určité maximum, jak poukazuje Kratochvíl, které může být občanům uloženo, postihuje § 367 a § 368 trestního zákoníku.⁴⁶ Dle § 367 trestního zákoníku, kdo se dozví, že jiná osoba připravuje nebo dokonce páchá vraždu, zabití, těžké ublížení na zdraví a další činy taxativně vyjmenované v § 367, a nepřekazí tento skutek, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. Podle § 368 může být potrestán odnětím svobody až na tři léta ten, kdo se o obdobné trestné činnosti dozvěděl a neoznámil ji.

Významným aspektem nutné obrany je také skutečnost, že jedinec hájící vlastní zájmy, může nutnou obranu použít, i kdyby např. útěk nebo přivolání pomoci mohlo být v dané chvíli efektivnější než využití institutu nutné obrany.⁴⁷

V § 29 trestního zákoníku je nutná obrana definována jako čin „jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem.“⁴⁸ Aby mohlo být jednání považováno za nutnou obranu, je tedy nutná přítomnost útoku. Útok samotný zákon blíže nepopisuje, ale Šámal uvádí následující

⁴⁴ NOVÁK, J. a kol. *Sebeobrana a zákon*. Praha: Klavis 1991, s. 73.

⁴⁵ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 142.

⁴⁶ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 435.

⁴⁷ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 435.

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

definici: „Útok je jednání člověka, a to zpravidla konání nebo i opomenutí (např. porušování domovní svobody jiného spočívající v neopuštění cizího bytu a v neoprávněném setrvání v něm), které je úmyslné a protiprávní (nedovolené). Proto podmínky nutné obrany ve smyslu § 29 mohou být splněny i v případě, kdy oprávněný uživatel domu nutí jiného jednáním, které by jinak bylo trestním činem, např. pohrůzkou násilím, aby odešel z místa, které požívá ochrany domovní svobody a na němž tento útočník neoprávněně setrvává.“⁴⁹

Hlavním znakem útoku pak nutně musí být jeho protiprávnost ve smyslu trestního zákoníku, popřípadě ve smyslu přestupkového zákona. To znamená, že útok musí nutně mít znaky trestného činu nebo přestupku a nesmí se jednat o čin, který není protiprávní. Na druhou stranu je nutno zdůraznit, že přestože je nutné, aby útok měl znaky trestného činu, nemusí se nutně jednat o trestný čin jako takový. Např. o trestný čin by nešlo, pokud by ho spáchala osoba trestně neodpovědná, nepřičetná nebo osoba uvedená v omyl, přesto by jednání takové osoby nesplnilo znaky trestného činu ve svém důsledku by bylo pro společnost škodlivé, proto je možné i proti takovýmto útokům použít institut nutné obrany.⁵⁰

Pokud jde o ohrožení chráněných zájmů útokem, rozlišuje Kuchta⁵¹ čtyři situace: „1. Nově vzniklé ohrožení chráněných zájmů, 2. Zvýšení již existujících ohrožení či rizik, 3. Udržování již existujících ohrožení či rizik, 4. Udržování již vzniklých porušení zájmů.“⁵²

Velmi důležitým aspektem při hodnocení, zda bylo jednání právě tím útokem, proti kterému mohla směřovat nutná obrana, je časové hledisko. Již z dikce § 29 trestního zákoníku je patrné, že nutnou obranu lze využít pouze proti přímo hrozícímu nebo trvajícím útokem. Není tedy možné užít nutnou obranu proti útokem, který již proběhl a jednání bylo ukončeno. Mohou se ale například vyskytnout situace, kdy je trestný čin dokonán, ale útok stále pokračuje. Například se jedná o situace, jak uvádí Jelínek⁵³, že „je přípustná obrana majetkových zájmů v době, kdy se lupič násilím

⁴⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 421

⁵⁰ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.259

⁵¹ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 73 an.

⁵² KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 73 an.

⁵³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.259

*zmocnil věci a s kořistí odchází, protože i odnášení kořisti je ještě útokem.*⁵⁴ Z toho *a contrario* vyplývá, že pokud například pachatel prchá bez lupu, jedná se o útok již ukončený a není tedy možné proti němu použít nutnou obranu.

Jednodušším případem je probíhající útok, kdy si je obránce vědom toho, že dochází k situaci, kdy útočník ohrožuje jeho zájmy, a proti tomu se může obránce hájit nutnou obranou. O něco složitější je situace pro obránce v případě, kdy útok ještě neprobíhá, ale zatím pouze hrozí. Tohoto posuzování hrozícího činu označuje Kuchta⁵⁵ jako posuzování útoku z hlediska *ex ante*, kdy jsou hodnoceny budoucí události v okamžiku, než k nim vůbec dojde. Zároveň si pokládá otázku, zda hodnocení situace *ex ante* je nutné z pohledu obránce nebo z pohledu průměrného jedince. Dále pak dovozuje, že je žádoucí nutnou obranou hodnotit z objektivního hlediska.⁵⁶

Jak již bylo uvedeno výše, útokem, proti kterému lze využít nutnou obranu, může být také opomenutí. Chápat opomenutí jako formu jednání, které může způsobit reakci ve formě nutné obrany, je ovšem do určité míry problematické. Absenc činu, v případě opomenutí, je přesto nutné interpretovat jako útok (aby mohl být adekvátně § 29 trestního zákona aplikován), což není úplně jednoduché. Přesto česká právní věda připouští opomenutí jako formu útoku, a tedy jako formu jednání, proti kterému je možné použít nutnou obranu. Většina právních teoretiků se v tomto případě přiklání k názoru, že následek způsobený opomenutím může být stejně škodlivý pro společnost jako následek způsobený aktivním jednáním. Jedná se např. o situace, kdy vlastník psa, který napadne svévolně jinou osobu, svého psa neodvolá, načež je v této situaci možné použít nutnou obranu. Na druhou stranu, ale není možné použít nutnou obranu proti osobě, které pes nepatří, a které jen neposkytla napadenému pomoc.⁵⁷

Jak již bylo zmíněno výše, nutnou obranu nelze využít v případech, kdy byl útok již ukončen. Ukončení útoku je možné buď rozhodnutím útočníka, který od útoku dobrovolně upustí, jednáním obránce, který útok úspěšně odvrátí nebo jednáním útočníka, který útok dokoná, dosáhne svého cíle a dalšího právního jednání se proto

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.259

⁵⁵ KUČHTA, J. *Nutná obrana.* Brno : MU, 1999, s. 75 an.

⁵⁶ KUČHTA, J. *Nutná obrana.* Brno : MU, 1999, s. 73 an.

⁵⁷ KUČHTA, J. *Nutná obrana.* Brno : MU, 1999, s. 82 an.

nedopouští. Jednání, která by nastala po dokončení útoku, a to jakýmkoliv uvedeným způsobem, je možno chápat jako mstu, tedy mimo možnost využití nutné obrany.⁵⁸

Z podstaty nutné obrany zároveň vyplývá, že útok musí být vždy protiprávní, jinými slovy, nutná obrana nesmí být použita proti jednání, které je dovoleno. Nepřipouští se tedy nutná obrana proti jednání v nutné obraně, v krajní nouzi nebo ani proti jednání, kterým dotyčný vykonává své povinnosti nebo práva. Jak uvádí Šámal⁵⁹: „*Například zloděj se nemůže dovolávat nutné obrany, jestliže poranil poškozeného, který vůči němu chránil svůj majetek, anebo nelze použít nutnou obranu proti zadržení, byly-li pro něj splněny podmínky stanovené trestním řádem.*“⁶⁰

Nutná obrana nelze využít ani proti vyprovokovanému útoku, protože pokud se obránce dopouští takového jednání, jehož cílem je vyprovokovat útok s cílem spáchat trestný čin, nemůže následně využít proti útočníkovi nutnou obranu, neboť provokace útoku je prostředkem ke spáchání trestného činu.⁶¹

Dalším významným faktorem nutné obrany, který je třeba zmínit a který je zakotven v § 29 odst. 2 trestního zákoníku, je skutečnost, že o nutnou obranu se nejedná v případě, pokud bylo obranné jednání zjevně nepřiměřené způsobu útoku. Z logiky věci ovšem vyplývá, že pokud se obránce chystá hrozící nebo probíhající útok odvrátit, musí použít sílu větší intenzity, než používá nebo se chystá použít útočník. Právě proto je posouzení přiměřenosti způsobu nutné obrany tak důležité a z výše uvedeného důvodu i relativně komplikované.⁶² V této souvislosti je třeba zdůraznit judikát Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 461/2004 ze dne 6. května 2004, který rozhodl, že skutečnost, že obránce použije na odražení útoku důraznějšího prostředku (v tomto případě zbraň), „*není tím nutná obrana zásadně vyloučena. Totéž platí, i pokud jde o okolnost, že obviněný při obraně způsobil smrtelný následek, ačkoli podle zjištění soudů mu hrozilo jen zbití.*“⁶³

Při posuzování přiměřenosti nutné obrany je nutné posoudit nejen okolnosti, za kterých k jednání došlo a jeho intenzitu, ale také prostředky, které použil útočník i obránce. Podle zbraně nebo prostředku, se kterých útočník zahajuje útok, může následně

⁵⁸ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 441.

⁵⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 401.

⁶⁰ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 401.

⁶¹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.252.

⁶² ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 404.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. května, 2004, sp. zn. 7 Tdo 461/2004.

obránce s ohledem na možnosti jeho situace, také zvolit zbraň či prostředek, kterým se rozhodne útok odvrátit. V této situaci je třeba říci, že mezi účinností nástrojů, které použije útočník na jedné a obránce na druhé straně, nemusí nutně být úměrnost. Jak již bylo zmíněno, obránce právě z důvodu snahy o odvrácení útoku, může zvolit prostředek účinnější. Neplatí tedy, jak zdůrazňuje Jelínek⁶⁴, žádný princip rovnosti zbraní. Zajímavý je i případ, který taktéž prezentuje Jelínek: „*Pachatel napadne poškozeného nožem o délce čepele 16 cm. Nejšetrnější by bylo, kdyby mu poškozený nůž vyrazil z ruky, ale to by však bylo pro poškozeného velmi nebezpečné a velmi riskantní. Proto poškozený smí na pachatele vystřelit střelnou zbraní, přičemž nemusí mířit pouze na ruku držící nůž, ale i na hrudník.*“⁶⁵

Na druhou stranu je třeba upozornit na to, že pro splnění podmínky v § 29 trestního zákoníku, tedy pro posouzení určité obrany jako nutné obrany, není relevantní skutečnost, že útok bylo možné odvrátit jinak. To znamená, že pokud se obránce rozhodne postavit útočnickovi a jednat v nutné obraně, není relevantní jeho jednání posuzovat z hlediska možnost útoku. I pokud by obránce mohl utéci a tím útok odvrátit, ale neudělal to, jednání v nutné obraně tím nebude trpět vadou, stále bude posuzováno jako nutná obrana. Zároveň se nutná obrana nemusí v celém svém průběhu omezovat pouze na odrážení útoku, ale může zahrnovat i prvky útoku. Taková situace bude posuzována podle toho, kdo byl aktivní na počátku střetu a kdo tedy zahájil útok (útočník) a kdo se pouze bránil (obránce).⁶⁶

Dalším pomocným měřítkem přiměřenosti nutné obrany je škoda způsobená během útoku. Obecně se má za to, že škoda způsobená jednáním v nutné obraně by měla být přiměřená škodě, kterou způsobil nebo by eventuálně způsobil útok. Je ale třeba připustit, že stejně jako v situaci, kdy obránce může použít větší intenzitu obrany, aby útok odvrátil, uznává se, že i škoda, která vznikne jednáním v nutné obraně, může být větší, než by vznikla, pokud by byl útok úspěšný. Zároveň by ovšem mezi potenciálně nastavenou škodou a škodou vzniklou při jednání v nutné obraně neměl být zřetelný nepoměr. Nevybočuje tedy z mezí nutné obrany, jestliže „*např. žena usmrtí útočnicka, který ji chce znásilnit, když odvrací jeho útok, při kterém ji útočník surově bije a různými způsoby přiškrcuje nebo rdousí, aby jednak překonal její odpor a jednak jí*

⁶⁴ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.255.

⁶⁵ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 2. vydání. Praha: Aspi 2010, s.255.

⁶⁶ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář.* 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 407.

zabránil v křiku, kterým chce přivolat pomoc (zákon považuje znásilnění za tak závažný delikt, že jeho následkem může být i smrt ženy nebo jiné znásilňované osoby).“⁶⁷

V souvislosti s institutem nutné obrany je třeba také zmínit tzv. putativní nutnou obranu. Jedná se o obranu proti domnělému útoku, tedy obránce předpokládá, že je na něj od jiné osoby veden útok a použije nutnou obranu, ale zmýlí se např. v osobě útočnicka.⁶⁸ Nutná obrana se tak posuzuje podle zásad skutkového omylu, podle § 18 trestního zákoníku. Trestní zákoník předkládá čtyři varianty skutkového omylu. V případě omylu skutkového pozitivního se jedná o putativní nutnou obranu. Omyl skutkový pozitivní (§ 18 odst. 4 zák. č. 40/2009 Sb.), který je stanoven tak, že jedinec, který při páchání trestného činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně, ale zároveň je třeba říci, že tento odstavec dále dovozuje, že tím ovšem není dotčena jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.

V tomto ustanovení se jedná především o takové případy, kdy fyzická osoba mylně předpokládá, že byly naplněny předpoklady pro použití nutné obrany. Jak uvádí Šámal⁶⁹, „např. *pouhé chování se jiného považuje domnělý obránce za útok na svoji osobu, kdy tento „obránce“ narazil ve tmě na náměsíčného, jehož měl za zloděje, a „zneutralizoval“ ho s následky na zdraví domnělého útočnicka. Takové případy omylu se, jak uvedeno, nazývají putativní nutnou obranou (§ 29), resp. putativní krajní nouzí (§ 28).“*

Pokud jde o rozhodovací praxi soudů, je třeba zmínit např. judikát Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna sp. zn. 7 Tdo 356/2010, který se zabýval případem, kdy obviněný se ocitl ve slovní a následně fyzické potyčce, kterou chtěla třetí osoba urovnat, nicméně obránce se mylně domníval, že třetí osoba přišla na pomoc útočnickovi, a jednání v nutné obraně směřoval proti ní. „Jde o tzv. putativní nutnou obranu,“ uzavřel Nejvyšší soud, „*proto je namístě posoudit jednání obviněného podle zásad o skutkovém omylu. Základním důsledkem skutkového omylu obviněného je to, že mu nelze přičítat úmyslné zavinění ve vztahu k následku, který způsobil poškozenému. Uvažovat lze nejvýše o nedbalostním zavinění obviněného, pokud lze dovést jeho nedbalost ve*

⁶⁷ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 407.

⁶⁸ JÍLEK, J. *Vybrané aspekty limitů nutné obrany* [online]. Praha : Epravo.cz, 22.7.2019 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-aspekty-limitu-nutne-obrany-109625.html>>.

⁶⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 257.

*vztahu ke skutečnosti, že ze strany poškozeného nešlo o útok, resp. o účast na útoku.*⁷⁰ K podobnému závěru Nejvyšší soud dospěl i o několik let později, kdy v judikátu ze dne 19. září sp. zn. 5 Tdo 938/2012 prohlásil, že podstatou putativní nutné obrany je skutečnost, že pachatel mylně předpokládá útok na zájem chráněný zákonem a vůči němu zaměří svou obranu. „*Takové počínání se hodnotí podle zásad o skutkovém omylu pozitivním (viz § 18 odst. 4 TrZ), který vylučuje úmyslné zavinění pachatele.*“⁷¹

Nicméně vedle putativní nutné obrany je třeba zmínit ještě jeden případ související se skutkovým omylem a nutnou obranou, a to to je fakticky zrcadlově obrácený případ putativní obrany, negativní skutkový omyl o nutné obraně. Tento případ nastane, pokud pachatel nezná skutkové okolnosti nutné obrany, tedy neví, že byly naplněny předpoklady nutné obrany, a zároveň jedná s úmyslem spáchat trestný čin, bude v takovém případě plně odpovědný za tento trestný čin nebo pokus o něj. Kratochvíl⁷² dovozuje, že při jednání v nutné obraně musí pachatel mít vůli k nutné obraně, a tedy si musí být vědom, že v nutné obraně jedná.

K této skutečnosti se vyjadřuje také Klápal⁷³, který předkládá názor, že v případě negativního skutkového omylu o okolnostech vylučujících protiprávnost není argument, že se jedná o trestný čin, dlouhodobě udržitelný. Jeho argumentace spočívá jednak v tom, že v případě pozitivního skutkového omylu (např. pachatel s úmyslem zabít střílí do mrtvol) se pachateli přičítá k dobru objektivní skutečnost, nevidí důvod, proč by se pachateli, jenž o objektivní skutečnosti v případě nutné obrany nevěděl, také nepřipočítala tato skutečnost ku prospěchu. Nicméně zajímavější je jeho „matematický“ argument, kdy tvrdí, že „*okolnosti vylučující protiprávnost jsou, jak známo, považovány za tzv. negativní znaky skutkové podstaty, tzn. že jsou-li tyto okolnosti naplněny, má to stejný důsledek, jako by nebyly zcela naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu (jako bychom před znaky skutkové podstaty položili jakési minus).*“⁷⁴

Pokud si pachatel je vědom skutkových podmínek trestní odpovědnosti a zároveň se nemýlí ani ve skutkových podmínkách okolností vylučujících protiprávnost, jedná vědomě v nutné obraně, a tím pádem není trestně odpovědný.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. dubna 2010, 7 Tdo 356/2010.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. září 2012, 5 Tdo 938/2012.

⁷² KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 275.

⁷³ KLÁPAL, V. Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.

⁷⁴ KLÁPAL, V. Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.

Pokud nastane situace, že pachatel jedná ve skutkovém omylu o podmínkách trestní odpovědnosti a zároveň i ve skutkovém omylu o okolnostech vylučujících protiprávnost, je plně odpovědný za trestný čin, který spáchal. Klápal⁷⁵ se nicméně zabývá dalšími dvěma případy, tedy že pachatel jedná v omylu o okolnostech vylučujících protiprávnost, ale zároveň si je vědom skutkových podmínek trestní odpovědnosti. V tomto případě je trestní odpovědnost za úmysl vyloučena, nicméně je odpovědný za nedbalost. Ve druhém případě jedná pachatel ve skutkovém omylu o podmínkách trestní odpovědnosti, nicméně je si vědom podmínek vylučujících protiprávnost, kdy je odpovědný za pokus trestného činu.⁷⁶ Na konci článku Klápal dochází k závěru, že spíše než zmírnění trestu při skutkovém omylu o podmínkách trestní odpovědnosti, by se mělo dojít k revizi u skutkového omylu o podmínkách trestních odpovědnosti proto, že tyto dva příklady jsou si velmi podobné, a proto by se i přístup ohledně trestné odpovědnosti měl u nich sjednotit. Na závěr dodává: „*Úplně lapidárně. Pachatele střílejícího do mrtvoly, o které se domnívá, že je živým člověkem, je třeba se bát stejně jako pachatele, který zabije zločince právě se chystajícího odpálit skrytou bombu, protože mu tento zločinec chodil za ženou. V prvním ani ve druhém případě pachatelé nevěděli o objektivní okolnosti, která jim svědčí. Proto by se k těmto pachatelům mělo přistupovat z hlediska právní kvalifikace stejně. Je pak věcí soudu, nakolik při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne k individuálním okolnostem daného případu omylu.*“⁷⁷

⁷⁵ KLÁPAL, V. Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.

⁷⁶ KLÁPAL, V. Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.

⁷⁷ KLÁPAL, V. Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.

4 Vybrané otázky spojené s institutem nutné obrany

Vzhledem ke skutečnosti, že samotné jednání, kterého se jedinec dopustí v nutné obraně, tedy za podmínek, kdy jsou splněny podmínky nutné obrany, a proto může být jeho jednání klasifikováno jako jednání za situace, která vylučuje protiprávnost, by za jiných okolností bylo označeno jako trestný čin. Hranice, která odděluje trestný čin a nutnou obranu je velmi tenká, a proto samo posuzování, zda se jedná o nutnou obranu či nikoliv není v určitých případech zcela jednoznačné. Na jednu stranu je cílem institutu nutné obrany zprostit trestnosti takové činy, které by sice za jiných okolností byly trestné, ale které se staly za takových okolností, že by jejich postižení bylo do značné míry nespravedlivé. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že posuzování, zda se jedná o jednání v nutné obraně v sobě zahrnuje i ten problém, že nutná obrana může být sama využita ke spáchání trestného činu⁷⁸. Tyto dvě skutečnosti musí jedinec, který posuzuje, zda se opravdu jedná o okolnost vylučující protiprávnost, vzít v úvahu.

K tomu navíc Kuchta⁷⁹ dodává, že nejde pouze o to, aby se přesně rozlišilo mezi případy nutné obrany a případy, kdy je nutná obrana pouze záminkou pro spáchání trestného činu nebo nejsou podmínky pro nutnou obranu splněny, ale především o to, aby byly nastaveny jasné hranice mezi protiprávním jednáním a jednáním v souladu se zákonem. „*Případy, kdy občan jednal za situace, kdy nebyly splněny podmínky nutné obrany, nebo kdy překročil meze dovoleného jednání, mají velký význam nejen pro konkrétní případ, ale značnou měrou přispívají k formování právního vědomí občanů.*“⁸⁰

4.1 Exces z mezí nutné obrany

V českém právním systému se v této souvislosti hovoří o **excesu z mezí nutné obrany**. Excesem je takové chování, které překračuje meze nutné obrany tak, jak je stanovena v trestním zákoníku. Odborná literatura rozlišuje v této souvislosti exces intenzivní a exces extenzivní⁸¹. Excesem intenzivním je exces, kdy obrana nebyla zcela

⁷⁸ VOKOUN, R. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1988, s. 54

⁷⁹ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 164 an.

⁸⁰ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 164 an.

⁸¹ VOKOUN, R. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1988, s.55.

zjevně přiměřená způsobu útoku, a excus extenzivní, kdy byla nutná obrana provedená v době, kdy již útok netrval nebo ještě vůbec nenastal. Za příklad excusu intenzivního je možné uvést situaci popsanou v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu sp. zn. 4 Tdo 1258/2016. Obviněný se dne 19.12.2015 „po předchozím použití alkoholických nápojů a po fyzickém konfliktu s O. H., k němuž došlo před barem M. snažil z místa uprchnout. V reakci na fyzický útok jmenovaného, který ho dostihl, a poté udeřil do přesně nezjištěného místa na těle a uchopil za rameno, vytáhl z levé kapsy svých kalhot zavírací nůž o délce čepele 6 cm a šíře 1,5 cm, kterým O. H., s vědomím možného způsobení vážného poranění orgánů umístěných v dutině hrudní, silou o střední až velké intenzitě, bodl do oblasti žeber na levém boku. Tímto jmenovanému způsobil zranění, a to bodnou ránu v oblasti levé zevní strany hrudníku s vbodem cca. 5 cm pod úrovní levé prsní bradavky o délce rány na kůži cca. 3 cm a bodným kanálem o délce 4 cm směřujícím dolů a končícím na žebře. Zranění si vyžádalo lékařské ošetření s revizí bodné rány a suturou kůže v místě vbodu a následné omezení v obvyklém způsobu života po dobu nejméně 7-10 dní.“⁸²

Popsané jednání následně Nejvyšší soud označil za intenzivní excus z mezi nutné obrany. Argumentace soudu, spočívá především v tom, že již v přípravném řízení sám obviněný popsal útok na svou osobu jako mírný a zároveň vypověděl, že rány bez větších problémů vykrýval. Soudy také přihlédly ke skutečnosti, že poškozený při napadení obviněného neměl žádnou zbraň.

O extenzivní vybočení z nutné obrany pojednává rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 853/2014-31 ze dne 27. 8. 2014. Podobně jako v předchozím případě se jednalo o konflikt, který skončil pobodáním poškozeného. Obviněný se dovolával nutné obrany, kterou Nejvyšší soud odmítl s odůvodněním, že reakce obviněného na úder pěstí nebyla odvrácením útoku, ale likvidací protivníka (poškozeného) ve vzájemné rvačce. Obviněný tak v této fázi svého jednání již zjevně neodvracel ani přímo hrozící, ani trvající útok ze strany poškozeného. Nelze tedy než konstatovat, že se svým jednáním dostal zcela zjevně mimo rámec nutné obrany, a svým naprosto neadekvátním jednáním, za užití nože, naplnil všechny znaky pokusu trestného činu vraždy podle § 21 odst. 1 k § 140 odst. 1 trestního zákoníku.⁸³ Ze závěru Nejvyššího soudu tak vyplývá skutečnost, že obviněný použil neadekvátní zbraně již v době, kdy nemusel od své

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. listopadu 2016, sp. zn. 4 Tdo 1258/2016.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 7 Tdo 853/2014.

osoby odvracet nebezpečný útok, ani mu v době, kdy se rozhodl použít nůž jako zbraň, žádný útok nehrozil.

Z obou výše uvedených judikátů vyplývá, že v okamžiku, kdy jednání není možné posoudit jako případ jednání v nutné obraně podle § 29 trestního zákoníku, bude takový čin naplňovat znaky skutkové podstaty některého z trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku.⁸⁴

Problematika kvalifikace činu, který překročil meze nutné obrany a stal se tak trestným činem podle trestního zákoníku, není jednoduchá. Většina států, jak uvádí Kuchta⁸⁵, ve své rozhodovací soudní praxi, skutečnost, že trestný čin byl spáchán v souvislosti s překročením mezí nutné obrany, zohledňuje. Je tomu tak především proto, aby se úplně nepotlačil smysl nutné obrany vtělené do trestního řádu jako okolnost vylučující protiprávnost. V okamžiku, kdy by byly činy způsobeny excesem z nutné obrany trestány stejně jako trestné činy úmyslné, působila by tato skutečnost negativně a lidé by se raději možnosti jednání v nutné obraně vyhnuli, čímž by mohlo dojít ještě k závažnějším trestným činům. „*Jestliže občan nemá náležité záruky beztrestnosti svého jednání,*“ dovozuje Kuchta⁸⁶, „*resp. výrazného snížení trestního postihu při excesu, na výkon tohoto svého práva z těchto důvodů v mnoha případech rezignuje a podstatně se tak snižuje účinnost nutné obrany jako nástroje boje s trestnou činností a jejími následky.*“ Státy tak mohou v rámci trestních řízení umožnit snížení obecné trestní sazby tím, že uplatní polehčující okolnosti, vyloučí trestní odpovědnost úplně nebo vytvoří zvláštní skutkové podstaty.

V souvislosti s vybočením z mezí nutné obrany odborná literatura poukazuje na § 146a trestního zákoníku, kdy při extenzivním či intenzivním útoku byla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, a tak není vyloučena trestní odpovědnost obránce. „*Například obránce nepředpokládal, že úderem distanční tyčí útočnicka zabije (může jít o trestný čin z nedbalosti), nebo obránce pokračuje ve zlém nakládání s útočником ze msty a je si vědom, že již útok skončil a ublíží útočnickovi na zdraví (může jít o trestný čin ublížení na zdraví z neomluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku, resp. zabití podle § 141 trestního zákoníku).*“⁸⁷ Otázkou tedy zůstává, co se považuje za ublížení na zdraví z neomluvitelné pohnutky. Jedná se ustanovení, které je

⁸⁴ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 166 an.

⁸⁵ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 169 an.

⁸⁶ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 169 an.

⁸⁷ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 151.

složené z úmyslného způsobení ublížení na zdraví a úmyslného způsobení těžké újmy na zdraví, za zvláštních okolností, které plynou především ze subjektivní stránky jednající osoby. Následně jsou doplněna o ustanovení těžkého následku způsobeném z nedbalosti.⁸⁸

4.2 Putativní nutná obrana

Další významnou otázkou v souvislosti s institutem nutné obrany je tzv. putativní nutná obrana. **Putativní nutnou obranou** se rozumí obrana proti domnělému útoku. Domnívá-li se obránce mylně, jak dovozuje Šámal a Korecká, „že zde útok je, nepřičítá se mu trestný čin úmyslný, ale zjišťuje se, není-li v tom, že správně nerozpoznal situaci, nedbalost (např. osoba, která v noci vstoupila do střeženého objektu, není zlodějem, ale jde jen o chodce, který se chce schovat před deštěm a zimou).“⁸⁹

O problematice putativní obrany se vyjádřil i Nejvyšší soud usnesením ze dne 16. července 2015 sp. zn. 6 Tdo 703/2015, který prohlásil, že: „při posuzování, zda osoba jedná v tzv. putativní nutné obraně, je nezbytné zabývat se otázkou, zda byl dán nesoulad mezi představou obviněného a realitou, tedy zda a jakým způsobem mohl být takový nesoulad se zřetelem na duševní rozpoložení obviněného navozen.“⁹⁰

V tomto případě obviněný usmrtil výstřelem z legálně držené zbraně příslušníka Útvaru rychlého nasazení Policie ČR, který se spolu s dalšími snažil vstoupit do domu v rámci domovní prohlídky. Obviněný, se hájil tvrzením, že jednal v tzv. putativní obraně, neboť jen odvracel domnělý útok osob, jejichž siluety viděl v prosklené výplni dveří. Obviněný dále uvedl, že v inkriminované době nebyl trestně stíhán, neměl postavení podezřelého a při domovní prohlídce nebyly nalezeny žádné věci závadného charakteru, kvůli kterým měla být provedena domovní prohlídka, a proto by tak neměl žádný důvod s policií při prohlídce nespolupracovat.⁹¹

Ze strany soudu se tedy jednalo o zjištění, zda obviněný mohl subjektivně nabýt mylného přesvědčení, že okolnosti, za kterých konal, odpovídají nutné obraně. Soud přitom musel posuzovat veškeré okolnosti jako jsou například zkušenosti nebo

⁸⁸ FENYK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestními předpisy a judikaturou*. Praha : Linde, 2010, 1317 s. ISBN 978-80-7201-802-4.

⁸⁹ Šámal, Korecká. Nutná obrana. In: Hendrych, D., *Právní slovník*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2015, sp. zn. 6 Tdo 703/2015.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2015, sp. zn. 6 Tdo 703/2015.

rozpoložení, které mohly mít na vnímání situace obviněným vliv, ať už se jednalo o vnější podněty, nebo jeho interní pochody. Také se nelze spoléhat jen výhradně na tvrzení obviněného, které uvede, že vzhledem k překvapení či stresu měl obavu z újmy, kterou může přinést hrozící či probíhající útok. Orgány činné v trestním řízení by se totiž vystavovaly nebezpečí zevšeobecňování, kdy by se např. jakýkoliv útok proti legálnímu policejnímu zásahu musel hodnotit jako putativní obrana při tvrzení, že osoba, která tak jednala, měla obavu o svůj život a neslyšela výzvy policie. V případě obžalovaného, jak shrnul na závěr judikátu Nejvyšší soud, tak nelze jeho jednání podřadit pod podmínky putativní nutné obrany. *„K možnosti hodnocení jednání obviněného ve smyslu putativní nutné obrany je třeba zaobírat se naplněním znaků nutné obrany jako takové. Těmi zákonodárce rozumí odvracení přímo hrozícího nebo trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem, pakliže takové jednání není zjevně nepřiměřené způsobu útoku (§ 29 odst. 1, 2 tr. zákoníku). Při posuzování útoku či jeho bezprostřední hrozby je též nezbytné posuzovat okolnosti případu a možnost, kterou obviněný (obránce) má k tomu, aby situaci, byť v omezených podmínkách svého uvažování daných svými vnitřními pocity, jakož i vnější situací, vyhodnotil. Je proto třeba odlišovat situaci, kdy se např. napadená osoba (ať poté, co prvotní útok již proti ní byl realizován či teprve hrozí) schová do svého domu a útočník se do něj začne dobývat, od stavu, kdy obránce neví, kdo a za jakým účelem do domu vniká. Právě v takovém případě musí obviněný (obránce), který není a doposud nebyl konfrontován se skutečností, že je útok skutečně veden na zájem chráněný trestním zákonem jednat tak, aby svou obranou nezpůsobil vybočení z mantinelů nutné obrany a sám se nedopustil protiprávního jednání v intencích trestněprávních předpisů.“⁹²*

V souvislosti s putativní nutnou obranou judikoval i Nejvyšší soud ČR, který prohlásil, že Česká republika nemá žádnou právní úpravu, která by postihovala *„privilegovanou skutkovou podstatu vztahující se k překročení mezi nutné obrany; jde pouze o polehčující okolnost podle § 41 písm. g) tr. zákoníku. Odpovědnost toho, kdo odvrací domnělý útok (obrana domnělá neboli putativní) je nutno posuzovat podle zásad o skutkovém omylu.“⁹³* Tento judikát také vyvrací názor nalézacího soudu, který tvrdil, že proti vyprovokovanému útoku není nutná obrana přípustná.

V souvislosti s putativní nutnou obranou považuje autorka práce za nutné ještě alespoň okrajově zmínit § 141 trestního zákoníku. Dne 19. září 2012 vydal Nejvyšší

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2015, sp. zn. 6 Tdo 703/2015.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. dubna 2019, sp. zn. 7 Tdo 253/2019.

soud rozhodnutí sp. zn. 5 Tdo 938/2012, kterým řešil otázku, zda úmyslný útok pachatele na život fyzické osoby není trestným činem vraždy, ale pouze mírnějším trestným činem zabití. Dne 26. června 2011 se obviněný M.T. slovně střetl s J. V. a M. P. a odmítl jim vydat svou finanční hotovost, kterou požadovali. Obviněný vytáhl zbraň Walter P-38, kterou držel podél těla a po několika minutách je jednou ranou střelil do oblasti břicha. Obžalovaný si musel být vědom, že tato zranění jsou smrtelná. Bez poskytnutí včasné a odborné lékařské pomoci tato zranění způsobila oběma smrt.⁹⁴ Soud uzavřel, že „*K naplnění privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití podle § 141 TrZ v případě úmyslného útoku pachatele na život jiného, který jinak vykazuje znaky trestného činu vraždy podle § 140 TrZ, se vyžaduje mimořádně intenzivní podnět, který vyvolá silné rozrušení pachatele (viz rozhodnutí pod č. 14/2011 Sb. rozh. tr.). Nestačí k tomu ovšem pouhé obtěžující jednání poškozeného, např. v podobě verbálních útoků vůči pachateli, na něž pachatel reagoval střelbou ze střelné zbraně do těla poškozeného.*“⁹⁵ V tomto případě se tedy nebude jednat o putativní nutnou obranu ani zabití, ale o záměrné použití zbraně, čímž byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy.

4.3 Nutná obrana vůči osobám trestně neodpovědným

Další otázkou, která vyvstává v souvislosti s institutem nutné obrany, je zda lze **nutnou obranu vůči osobám trestně neodpovědným** – tedy především vůči dětem ml. 15 let, popř. vůči osobám duševně nemocným. Starší názor na tuto problematiku prezentuje studie Nývltové,⁹⁶ která uvádí, že právní teorie i praxe „*nemá jednotný názor na to, zda útok, proti němuž je přípustná nutná obrana, musí spáchat osoba trestně odpovědná.*“ Nývltová dovozuje, že dle trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.) lze případné útoky osob trestně neodpovědných pokládat za nebezpečí odůvodňující stav krajní nouze a je vyžadována podmínka subsidiarity, tedy skutečnost, že nebezpečí nebylo možné odvrátit jinak. Na druhou stranu poukazuje Nývltová na některé názory, které jednání v nutné obraně proti výše zmíněné kategorii osob nepřipouštějí vůbec, resp. pouze za podmínek, že pachatel jednal v omylu a nevěděl, že útočník je osobou trestně neodpovědnou. Starší právní úprava tak v zásadě zastávala názor, že v případech, kdy obránce nevěděl, že proti němu útočí osoba trestně neodpovědná, nelze

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. září 2012, sp. zn. 5 Tdo 938/2012.

⁹⁵ JÍLEK, J., Vybrané aspekty limitů nutné obrany [online]. Praha : Epravo.cz, 22. 7. 2019 [cit. 2020-07-26]. Dostupné z WWW: < <https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-aspekty-limitu-nutne-obrany-109625.html> >.

⁹⁶ NÝVLTOVÁ, i., *Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posuzování obrany proti útoku osob trestně neodpovědných.* *Trestněprávní revue* 2003, č.7 204 s. an.

v této nevědomosti spatřovat ani nevědomou nedbalost, a proto by měla být jeho obrana posuzována podle ustanovení o nutné obraně.⁹⁷

Za účinnosti dřívějšího trestního zákona se vytvořily dva názorové proudy, které v případě jednání v nutné obraně proti osobám trestně neodpovědným zdůrazňovaly každý trochu jiný úhel pohledu. Zastánci subjektivní koncepce akcentují především skutečnost, že obránce jedná v nutné obraně, aniž si je vědom skutečnosti, že útočník je trestně neodpovědnou osobou. V takovém případě jedná obránce ve skutkovém omylu, tedy je možné toto jednání označit jako putativní nutnou obranu (obránce použil jednání v nutné obraně proti útočníkovi, kterého považoval mylně za trestně odpovědného, přestože tomu tak nebylo). Na druhou stranu zastánci objektivní koncepce (Kuchta atd.⁹⁸) vycházejí z předpokladu, že jednání v nutné obraně je možné použít v okamžiku, kdy jsou naplněny podmínky nutné obrany, to znamená, kdy se obránce ocitá v situaci, odvraceje „protiprávní útoky s objektivní společenskou nebezpečností“, a nejde tedy pouze o nebezpečí, které stačí u krajní nouze.

Podle současného znění § 29 lze dle Šámala⁹⁹ považovat útok „za nebezpečí odůvodňující stav nutné obrany nebo stav krajní nouze.“ Dále Šámál dodává, že z pohledu trestního zákoníku je výše uvedené řešení přípustné, „poněvadž rozšiřuje možnost posuzování situace podle zásad o krajní nouzi, tedy omezuje trestnost analogickým použitím zásad platných o důvodech vyloučení protiprávnosti (spojení podmínek krajní nouze a nutné obrany).“ Nicméně Šámál¹⁰⁰ z díky § 29 dovozuje, že v okamžiku, kdy jsou splněny podmínky jednání v nutné obraně, tedy jde o takové jednání, které útočí na zájem chráněný trestním zákoníkem, je nutná obrana za splnění všech podmínek přípustná i proti útoku osoby nepřičetné nebo dítěte.

4.4 Nutná obrana v případě útoku zvířete

Velmi podobnou situací jako jednání v nutné obraně proti útoku trestně neodpovědné osoby, je **jednání v nutné obraně v případě útoku zvířete**. Současná právní nauka se drží názoru, že jednání v nutné obraně je možné pouze proti útoku nebo hrozícímu útoku člověka. Zvíře samo o sobě nemůže zapříčinit situaci, ve které by bylo možné obranu proti jeho chování posuzovat ve smyslu § 29 trestního zákoníku.

⁹⁷ NÝVLTOVÁ, i., *Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posuzování obrany proti útoku osob trestně neodpovědných*. *Trestněprávní revue* 2003, č.7 204 s. an.

⁹⁸ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MÚ, 1999, s. 94 an.

⁹⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 401.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 402.

V okamžiku, kdy zvíře samovolně zaútočí na člověka nebo ho jiným způsobem ohrozí, obrana proti takové situaci se posuzuje podle podmínek krajní nouze, nikoliv nutné obrany. Mohou ovšem nastat situace, kdy zvíře jedná na popud člověka např. svého majitele a jeho chování je nebezpečné nebo potenciálně nebezpečné pro ostatní jedince, nebo dokonce pro konkrétní osobu.

Problémy tohoto přístupu zmiňuje ve svém článku Tomášek,¹⁰¹ který poukazuje na skutečnost, že člověk, na něhož např. útočí některé bojové plemeno psa, nemá dostatek času vyhodnotit všechny okolnosti a následně své jednání přizpůsobit tomu, zda bude posuzováno jako krajní nouze nebo nutná obrana. Za prvé by se musel rozhodnout, zda se jedná o psa poštvaného (v tomto případě může jednat v nutné obraně), nebo o psa, který útočí bez lidského popudu (v tomto případě bude obrana posuzována dle krajní nouze). Ve druhém případě pak člověk ještě musí vyhodnotit, zda má možnost a čas se dát se útěk, a pokud ne, aby v případě, kdy se jeho jednání bude posuzovat jako v krajní nouze nezpůsobil zvířeti větší škody, než by způsobilo jednání samotného zvířete.

Dle názoru autorky práce je toto rozhodování velmi složité, protože v případě útoku psa na člověka, konkrétně např. bojové rasy, člověk nikdy nemá čas vyhodnotit veškeré aspekty svého jednání, neboť jedná instinktivně. Z tohoto důvodu by se proto přikláněla k možnosti aplikace ustanovení o nutné obraně, na takové situace.

4.5 Nutná obrana proti útokům úředních osob

Další a v poslední době často diskutovanou otázkou je možnost použití **nutné obrany proti útokům úředních osob**.¹⁰² Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud v období první Československé republiky, kdy 10. dubna 1930 rozhodl, že proti úřednímu výkonu je vyloučena nutná obrana s výjimkou, pokud by se výkon prováděný úřední osobou jevil jako útok. (*„Proti úřednímu výkonu jest vyloučena nutná obrana, která předpokládá útok bezprávný, tj. takový, k němuž útočník neměl práva, což o úředním výkonu zpravidla tvrditi nelze. Obrana by byla možná jen, kdyby se výkon osoby úřední sám jevil bezprávným útokem, nanejvýš kdyby zakládal zločin zlého užívání*

¹⁰¹ TOMÁŠEK, M., *Obrana před útoky zvířat z pohledu trestního práva*. [online]. Praha : Epravo.cz, 25. 5. 2016 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/obrana-pred-utoky-zvirat-z-pohledu-trestniho-prava-101463.html>>.

¹⁰² TOMÁŠEK, M., *Nutná obrana proti útokům úředních osob* [online]. Praha : Epravo.cz, 30. 6. 2017 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nutna-obrana-proti-utokum-urednich-osob-106018.htm>>.

*moci úřední nebo kdyby byl vůbec nedovolený nebo kdyby vůbec nenáležel k působnosti úřední osoby.“*¹⁰³ Přestože v trestním zákoníku, který byl platný v období první republiky, tedy zák. ze dne 27. 5. 1852 trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,¹⁰⁴ byla nutná obrana definovaná poměrně odlišně, než je tomu v současném znění trestního zákoníku, a neboť i umožňovala beztrestnost excesu z nutné obrany v případě poděšení, strachu nebo z leknutí. Právní praxe dle uvedeného judikátu pak připouštěla nutnou obranu i proti úřednímu zásahu, který byl protiprávní.

Dle současně platného trestního zákoníku také není nutná obrana proti zásahu ze strany úřední osoby, především příslušníků PČR přípustná. Důvod, proč tomu tak je, je především ten, že bezprostřední zásah policisty nebo zadržení (dle § 75–76 trestního řádu) je akt v souladu s právem a není tedy splněna podmínka nutné obrany, že by se jednalo o útok na zájem chráněný trestním zákoníkem. Ovšem, jak dovozuje Tomášek¹⁰⁵ „*současná právní nauka k této problematice zastává názor, že nutná obrana proti útoku úředních osob je možná v případě, kdy úřední osoba svým úkonem naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu, případně úřední osobě k provedení daného úkonu chybí pravomoc.*“

Zároveň Tomášek poukazuje na problematičnost této koncepce s ohledem na § 58 zákona o Policii ČR¹⁰⁶, podle kterého policista nesmí použít údery a kopy, slzotvorný, elektrický ani jiný obdobný prostředek proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku nebo osobě zjevně mladší 15 let, ovšem s výjimkou případů, kdy útok takové osoby ohrožuje zdraví nebo život policisty. Aplikace nutné obrany proti zásahu úřední osoby se ve znění výše uvedeného paragrafu jeví jako velmi problematická, protože např. v situaci, kdy policista použije obušek proti dítěti mladšímu 15 let, dopustil by se tak trestného činu (dle § 329 odst. 1a, tedy vykonává svou pravomoc v rozporu se zákonem o Policii ČR), což by umožnilo osobě mladší 15 let bránit se v souladu s § 29 trestního zákoníku proti takovému zásahu, nicméně, jak

¹⁰³ Nejvyšší soud Československé republiky, Zm I 288/29, 10. 4. 1930. VÁŽNÝ: Sbírnka rozhodnutí NS 1919–1945, XII/1930.

¹⁰⁴ RAKOUSKO-UHERSKO. Zákon ze dne 27. 5. 1852 *Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění předpisů jej měnících a doplňujících* (Sbírnka 117/1852 ř. z., částka 117/1852).

¹⁰⁵ TOMÁŠEK, M., *Nutná obrana proti útokům úředních osob* [online]. Praha : Epravo.cz, 30. 6. 2017 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nutna-obrana-proti-utokum-urednich-osob-106018.htm>>.

¹⁰⁶ ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů; Policie ČR: vězeňská služba, zpravodajské služby, BIS, generální inspekce bezpečnostních sborů In *Sbírnka zákonů, Česká republika*. 2017, částka 91/2008, 161-198 s.

uvádí Tomášek¹⁰⁷, „*tato obrana by byla zcela jistě vyhodnocena jako minimálně ohrožující zdraví policisty a tím pádem by již v tuto chvíli byl policista oprávněn takový prostředek (obušek, údery, kopy atp.) proti osobě užít. V tento moment by se již nutná obrana nepřipouštěla.*“

Z výše uvedeného vyplývá, že jednání v nutné obraně vůči zásahu úředních osob je relativně komplikované, neboť mohou mít na posouzení této skutečnosti vliv i jiné faktory, podle současného právního nazírání lze jednání v nutné obraně použít i proti zásahu úředních osob, a to zejména v situaci, kdy úřední osoba jedná zjevně protiprávně.

4.6 Automatická obranná zařízení

V souvislosti s nutnou obranou, je často diskutovanou otázkou použití **automatických obranných zařízení**. Lidé mají potřebu chránit svůj hmotný majetek všeho druhu, ať už se jedná o dům, chatu, auto, hausbót, sklady, kolny, čerpací stanice, obchody aj. Do uvedených objektů si tak někdy instalují ze své vůle a pro ochranu svého majetku automatická ochranná zařízení. Smyslem jejich instalace je omezit přístup nepovolaných osob, které útočí na chráněné majetkové zájmy. Může se jednat například o samostříly, pasti ale i jámy či zámky bez možnosti otevření tak, aby se útočník nedostal na svobodu. Toto jednání zákonem není dovoleno, ani zakázáno. Ve stanovisku Nejvyššího soudu Tpjn. 303/2008 je uvedeno, že „*Instalace a použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem na určitém místě bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží či kovového oplocení nemovitosti), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák.*“¹⁰⁸ Majitel chráněného zájmu si tak může nainstalovat tyto prostředky, ale pokud se bude jednat o střelné zbraně, rozbušky, střelivo musí mít k jejich držení povolení. Při absenci tohoto povolení bude případný konflikt považován za nedovolené ozbrojování. Šámal¹⁰⁹ uvádí, že „*Použití automatických systémů souvisí s otázkou přípustnosti tzv. preventivní nutné obrany, již se obecně rozumí příprava*

¹⁰⁷ TOMÁŠEK, M., *Nutná obrana proti útokům úředních osob* [online]. Praha : Epravo.cz, 30. 6. 2017 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nutna-obrana-proti-utokum-urednich-osob-106018.htm>>.

¹⁰⁸ Stanovisko Tpjn 303/2008, 30. 9. 2009. *Salvia Kraken* [online], [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/Tpjn303/2008>>.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 409.

*k odvrácení útoku, který ještě přímo nehrozí, ale může být realizován v budoucnu, např. obstaráním si prostředků k obraně.*¹¹⁰

U tohoto druhu nutné obrany nastává problém v době, kdy do uvedeného objektu vstoupí jiná osoba než útočník. Automatické obranné zařízení je nastaveno vždy stejným způsobem, a tedy nelze rozeznat, zda se jedná například o osobu listonoše či hasiče. Je tedy důležité, aby se automatické obranné zařízení aktivovalo pouze proti přímo hrozícímu či trvajícím útokům na zájem chráněný trestním zákoníkem a dále také, aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Nejsou-li však podmínky nutné obrany naplněny, bude následek tohoto jednání v podobě ublížení na zdraví nebo usmrcení, způsoben většinou z nedbalosti. „*Míra zavinění se sníží, jestliže například neznámý vetřelec je předem varován (nápisem, zvukově apod.), trestní odpovědnost však vyloučena není.*“¹¹¹ Za příklad můžeme posloužit situaci popsáná v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 66/2007 ze dne 28. března 2007. „Obviněný, v přesně nezjištěné době umístil pod podlahu kůlny své chaty nástražný výbušný systém, který vybuchl při příchodu poškozeného, když šel do zmíněného místa odcizit nějaký hliník. Tim poškozenému způsobil těžkou újmu na zdraví a vzhledem k tomu, že samotné dveře kůlny byly bez uzavíracího mechanismu zapřené pouze prknem, užitý prostředek byl zjevně zcela nepřiměřený způsobu útoku a nelze ani pominout promyšlenost prováděného útoku za pomoci technického zařízení. V neposlední řadě, je zde uvedeno, že důvod umístění uvedeného zařízení byl spíše odvetou za předchozí narušení.“¹¹²

4.7 Vztah nutné obrany a krajní nouze

Kratochvíl¹¹³ uvádí, že všechny tyto okolnosti přichází v úvahu u kteréhokoliv trestného činu a z jejich působení nejsou vyloučeny žádné skutkové podstaty. Všechny vylučují protiprávnost, a tedy i trestnost činu. To znamená, že pokud nastane některá z okolností vylučujících protiprávnost, trestní odpovědnost nevznikne. Dále

¹¹⁰ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 409.

¹¹¹ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 155.

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 03. 2007, sp. zn. 6 Tdo 66/2007 [online]. Nejvyšší soud [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/5B93EA7D1AEEEA0EC1257A4E0065B077?openDocument&Highlight=0,>.

¹¹³ KRATOCHVÍL, V., a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné, Obecná část*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck 2009, s. 364 an.

Kratochvíl¹¹⁴ uvádí, že „je-li dána kterákoliv z těchto okolností, nelze proti ní užít jednání provedené za podmínek odpovídajících kterékoliv jiné z ostatních okolností, poněvadž nejde o protiprávní útok.“ Všechny tyto okolnosti mají stejný právní význam a důsledky.

Pokud bude nutná obrana porovnána s krajní nouzí, bude zjištěno, že podstata těchto institutů je velmi podobná.¹¹⁵ Pokud jde o podobnost obou institutů Kuchta¹¹⁶ uvádí, že nutná obrana je de facto zvláštním případem krajní nouze, protože „pojem nebezpečí v krajní nouzi v sobě zahrnuje i nebezpečí způsobené protiprávním lidským jednáním.“¹¹⁷

Nejmarkantnějším rozdílem mezi těmito okolnostmi je bezpochyby záměr jednajícího. Zatímco v případě nutné obrany je jednání směřováno vůči útočníkovi, kterému je velmi často způsobena škoda, jednání v krajní nouzi směřuje proti zájmům třetí osoby, která nebezpečí nezpůsobila. V této souvislosti Šámal¹¹⁸ uvádí, že „nebezpečí, které občan odvrací v krajní nouzi, může spočívat i v útoku člověka (útočník), proti němuž je jinak v širším rozsahu též přípustná nutná obrana. V takovém případě jde o krajní nouzi, a ne o nutnou obranu, pokud jednáním jinak trestným je způsobena škoda jinému než útočníkovi, např. přepadená poštovní doručovatelka se útočníkovi, který ji zastoupil cestu v místě, kde nemůže utéct, a důrazně jí hrozí s nožem v ruce usmrcením, nebrání (nepoužije nutnou obranu), ale vydá mu svěřené peníze v částce 3 000 Kč, které má doručit, při splnění všech podmínek krajní nouze včetně subsidiarity a proporcionality.“

Dále je v krajní nouzi vyžadována subsidiarita jednání,¹¹⁹ což znamená, že škoda třetím osobám byla způsobena jen tehdy, pokud nebezpečí nebylo možné odvrátit jiným způsobem.

Ke srovnání nutné obrany a krajní nouze se vyjádřil Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 461/2004 ze dne 6. května 2004, dle něhož znakem nutné obrany „není její subsidiarita, to znamená možnost použít obranu teprve tehdy, když

¹¹⁴ KRATOCHVÍL, V., a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné, Obecná část*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck 2009, s. 364 an.

¹¹⁵ LUXOVÁ, L. *Krajní nouze v trestním právu*. [online]. Praha : Epravo.cz, 8.7.2015 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z WWW: < <https://www.epravo.cz/top/clanky/krajni-nouze-v-trestnim-pravu-98189.html> >.

¹¹⁶ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 179 an.

¹¹⁷ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 180 an.

¹¹⁸ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 391.

¹¹⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 392-393.

útok nelze eliminovat jinak. Tím se nutná obrana liší od krajní nouze, při které se neodvrací útok na zájem chráněný trestným zákonem, ale nebezpečí hrozící tomuto zájmu. Znakem krajní nouze je subsidiarita, protože nejde o krajní nouzi, jestliže nebezpečí bylo možno za daných okolností odvrátit jinak.“¹²⁰

K podobnosti obou institutů se vyjadřuje Kuchta¹²¹ podle něhož je nutná obrana de facto zvláštním případem krajní nouze, protože „*pojmem nebezpečí v krajní nouzi v sobě zahrnuje i nebezpečí způsobené protiprávním lidským jednáním.*“

Do značné míry odlišné je také pojetí proporcionality u krajní nouze a nutné obrany. Zatímco u nutné obrany je nutná proporcionalita ve způsobu obrany a útoku, u krajní nouze je vyžadována proporcionalita následků jednání v krajní nouzi, tzn., že způsobená škoda či jiný následek jednání v krajní nouzi nesmí být závažnější nebo stejně závažný než ten, který hrozil. Jak dovozuje Kuchta,¹²² nutná obrana a krajní nouze jsou instituty, které si jsou v mnoha ohledech podobné přičemž v „*jistém smyslu je nutná obrana zvláštním případem krajní nouze (pojmem nebezpečí v krajní nouzi v sobě zahrnuje i nebezpečí způsobené protiprávním lidským jednáním), naopak při konstrukci podmínek subsidiarity a proporcionality je krajní nouze zvláštním případem nutné obrany, protože obsahuje více omezujících podmínek.*“

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu 7 Tdo 461/2004 (6. 5. 2004). Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/7Tdo461/2004>>.

¹²¹ KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 180 an.

¹²² KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999, s. 180 an.

5 Komparace české trestněprávní úpravy s korespondující slovenskou právní úpravou

Na Slovensku platil trestní zákoník, č. 140/1961 Sb. do roku 2005, který byl nahrazen zákonem č. 300/2005 Z.z. Stejně jako v českém trestním zákoníku jsou v jeho obecné části uvedeny okolnosti vylučující protiprávnost, konkrétně krajní nouze (§ 24), nutná obrana (§ 25), oprávněné použití zbraně (§ 26), dovolené riziko (§ 27), výkon práva a povinnosti (§ 29), souhlas poškozeného (§ 29) a plnění úloh agenta (§ 30).¹²³

Podle § 25 odst.1 slovenského trestního zákoníku je nutná obrana čin jinak trestný, „*ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom.*“¹²⁴ Toto znění je prakticky totožné se zněním českého § 29 odst. 1. odst. („*Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem není trestným činem.*“). Jediný rozdíl je v odkazu na zájem chráněný trestním zákonem, který slovenská úprava jednoduše označuje jako „*zájem chráněný tímto zákonem*“, zatímco český zákonodárce zvolil slovní spojení „*zájem chráněný trestním zákonem.*“ Přestože ve starší právní úpravě, tedy v zák. č. 140/1961 Sb., bylo spojení „*zájem chráněný tímto zákonem*“, nakonec bylo v zák. č. 40/2009 Sb. uvedeno spojení „*zájem chránění trestním zákonem*“. Jak dovozuje Šámal¹²⁵, trestním zákonem se podle § 110 rozumí především zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a také v některých případech i zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, a také zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob. Vzhledem ke skutečnosti, že ovšem poslední dva jmenované zákony neobsahují skutkové podstaty trestných činů, je v dikci § 25 trestního zákoníku trestním zákonem míněn pouze zák. č. 40/2009 Sb.

Dále § 25 odst. 2 zák. č. 300/2005 Z.z. stanoví: „*Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola celkom zjavne neprimeraná útoku, najmä k jeho spôsobu, miestu a času, okolnostiam vzťahujúcim sa k osobe útočníka alebo k osobe obrancu.*“¹²⁶ I tato část je

¹²³ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J., *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o, 2016, s. 190.

¹²⁴ KLÁTIK, J., a kol. *Trestné právo hmotné, všeobecná časť*. Plzeň : Aleš Čeněk 2018, s. 157.

¹²⁵ ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, s. 400.

¹²⁶ SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon. *Zákony pre ľudí.sk* [online], [cit. dne 2020-05-18]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>>.

do značné míry stejná jako v českém trestním zákoníku („*Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“), nicméně slovenská úprava nepřiměřenost útoku více specifikuje. Ve slovenském znění je tak vymezen demonstrativní výčet skutečností, které je třeba brát v úvahu, pokud jde o posouzení excesu z nutné obrany. Jedná se o způsob, místo a čas útoku, stejně jako okolnosti vztahující se k osobě útočnicka nebo obránce. Přestože tyto skutečnosti v české právní úpravě uvedené nejsou, je zřejmé, že při posuzování excesu z nutné obrany jsou brány v potaz, přestože je zákonodárce v § 29 trestního zákoníku explicitně nezmiňuje.

Ustanovení § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.z. stanoví „*Ten, kto odvracia útok spôsobom uvedeným v odseku 2, nebude trestne zodpovedný, ak konal v silnom rozrušení spôsobenom útokom, najmä v dôsledku zmätku, strachu alebo zľaknutia.*“¹²⁷ Původní návrh našeho trestního zákoníku tento odstavec obsahoval také, ale nastala obava jeho zneužití, proto z jeho zavedení sešlo. Dále § 25 odst. 4 zák. 300/2005 Z.z. stanoví: „*Ak sa niekto vzhľadom na okolnosti prípadu mylne domnieva, že útok hrozí, nevylučuje to trestnú zodpovednosť za čin spáchaný z nedbanlivosti, ak omyl spočíva v nedbanlivosti.*“¹²⁸

Právě tyto dva odstavce, tedy odst. 3 a 4 slovenského trestního zákona, tvoří nejpodstatnější rozdíl mezi českou a slovenskou právní úpravou nutné obrany. Ustanovení § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.z. tak umožňuje za určitých okolností i vybočení z mezí nutné obrany, tedy zaručuje beztrestnost i v případě excesu z nutné obrany, a to především pokud osoba, která odvrací útok, tak jedná v silném rozrušení nebo v důsledku zmatku anebo leknutí.

Ustanovení § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.z. je zvláštní případ nutné obrany, který ale není okolností vylučující protiprávnost činu, ale okolností vylučující trestní odpovědnost dle ustanovení „*nebude trestne zodpovedný*“. Burda¹²⁹ dále vysvětluje, že exces z nutné obrany znala i předchozí zákonná úprava, tedy zák. č. 140/1961 Sb., avšak současný trestní zákoník doplnil právní úpravu příznivěji pro osoby obránce.

Smyslem tohoto ustanovení je možnost posouzení excesu z nutné obrany za určitých okolností jakožto důvod vylučující vznik trestní odpovědnosti. V tomto smyslu

¹²⁷ ČENTĚŠ, J., a kol. *Trestný zákon, Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2018, s 50.

¹²⁸ ČENTĚŠ, J., a kol. *Trestný zákon, Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2018, s 50.

¹²⁹ BURDA, E. *Trestný zákon: komentár. 1. Všeobecná časť*. V Prahe: C. H. Beck 2010, s. 196.

judikoval i Nejvyšší soud Slovenské republiky dne 22. dubna 2008.¹³⁰ Nejvyšší soud SR zamítl odvolání krajského prokurátora v Košicích, který se odvolal proti rozsudku Krajského soudu. Ten rozhodl, že obžalovaný M. F. se nedopustil trestného činu, když po hádce s nevlastním bratrem (a po jeho útoku) ho nožem bodl do hrudníku a způsobil mu zranění, kterým nevlastní bratr následně podlehl. Nejvyšší soud SR dovedl, že obžalovaný jednal v nutné obraně a dále se zabýval i otázkou excesu z nutné obrany, přičemž dovedl, že na vybočení z mezí nutné obrany není možné usuzovat pouze z toho důvodu, že napadený útočnicka zranil a usmrtil, přičemž sám zranění neutrpěl. V kontextu § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.z. Nejvyšší soud konstatoval, že konání obžalovaného bylo konáním v nutné obraně, a to jak podle dřívější, tak podle novější právní úpravy. Vzhledem k současné právní úpravě soud podotkl, že jednání obžalovaného není trestným činem, protože obžalovaný čin spáchal v silném rozrušení způsobeném útokem v důsledku strachu.¹³¹

Problematičnost posuzování excesu z nutné obrany dle § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.z. je patrná i ze samotného soudního judikátu, protože Nejvyšší soud SR poukazuje na skutečnost, že pokud prokurátor tvrdil, že žádným z důkazů nebyla potvrzená výpověď obžalovaného, že ho poškozený udeřil židlí po hlavě, a tímto činem vyvolal u obžalovaného strach o život, není nutné toto prokázat, ale je třeba vyvrátit obhajobu tak, aby o dokazované skutečnosti nebyly žádné pochybnosti. Z tohoto vyjádření je patrné, že právě tento odstavec může být snadno zneužitelný, protože silné rozrušení, zmatek či strach jsou pocity velmi subjektivní, a tím pádem jejich přítomnost či absence je velmi těžko prokazatelná.

Pokud jde o § 25 odst. 4 zák. 300/2005 Z.z. opět je česká i slovenská právní úprava velmi podobná, nicméně rozdíl spočívá v tom, že slovenský trestní zákoník zakotvuje putativní nutnou obranu přímo v rámci ustanovení o nutné obraně, zatímco česká právní úprava tento omyl zakotvuje v dílu 2 Zavinění, konkrétně v § 18 odst. 4 trestního zákoníku (*„Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.“*).

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky, sp. zn. 4 To 66/2006. Najvyšší súd Slovenskej republiky [online], [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky, sp. zn. 4 To 66/2006. Najvyšší súd Slovenskej republiky [online], [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.

Jak vyplývá z předchozího výkladu, podstata české a slovenské trestněprávní úpravy je velmi podobná, přičemž zásadním rozdílem je konstrukce § 25 odst. 3 zák. 300/2005 Z.Z, který umožňuje vyloučení trestní odpovědnosti v i některých případech excesu z nutné obrany.

Závěr

Nutná obrana je jednou z okolností vylučujících protiprávnost. Je zakotvena v § 29 trestního zákona a její podstatou je odvrácení útoku na zájmy chráněné trestním zákonem. Česká trestněprávní úprava tohoto institutu stanoví limity pro jednání obránce a posiluje zachování právní jistoty ve společnosti v situacích, ve kterých by nečinnost obránce mohla způsobit dalekosáhlé škody nejen na jeho majetku, ale i jeho zdraví a životě.

V předkládané bakalářské práci jsou stručně popsány i další okolnosti vylučující protiprávnost, tedy nejen nutná obrana, ale také krajní nouze, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně.

Na základě zákonných předpisů a odborné literatury, včetně judikatury, autorka práce popisuje a analyzuje podmínky nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku.

Dále jsou v práci vyzdvihnuty některé konkrétní problematické otázky související s nutnou obranou – putativní (domnělá) nutná obrana, exces z nutné obrany, nutná obrana vůči osobám trestně neodpovědným, nutná obrana vůči zvířeti a nutná obrana vůči zásahu úředních osob, které jsou doplněny o související judikaturu. Stranou nezůstal ani aspekt komparace nutné obrany s ostatními okolnostmi vylučujícími protiprávnost – především s krajní nouzí.

V neposlední řadě je práce zaměřená na komparaci, české trestněprávní úpravy nutné obrany s odpovídající slovenskou, konkrétně slovenským trestním zákonem č. 300/2005 Z.z. V tomto ohledu je třeba podotknout, že jak slovenský, tak o něco později i český trestní zákoník vycházel z československého trestního zákona č. 140/1961 Sb., proto se pojetí nutné obrany ve slovenském a českém právním řádu příliš neliší. Nicméně mezi českou a slovenskou trestněprávní úpravou nutné obrany je rozdíl, který rozhodně není zanedbatelný. Tento rozdíl spočívá v ustanovení § 25 odst. 3 zák. č. 300/2005 Z. z., v němž slovenský zákonodárce stanoví, že se nejedná o nutnou obranu, pokud obrana byla zcela zjevně nepřiměřená útoku, místu, času, způsobu a okolnostem. Dále pak se jedná o bližší specifikaci okolností, které jsou zohledňovány při hodnocení přiměřenosti obrany vůči útoku pachatele. Následně se jedná o rozdílnost v § 25 odst. 3 zák. č. 300/2005 Z. z., který stanoví, že při excessu z nutné obrany v okamžiku, kdy se obránce nachází ve stavu leknutí, strachu atd., není tento trestně odpovědný. Jak ukázal i příklad slovenské judikatury, aplikace tohoto

ustanovení je velmi problematická, především proto, že dokazování stavu leknutí, strachu a dalších psychických pocitů vyjmenovaných ve výše citovaném ustanovení je velmi obtížné nebo mnohdy nemožné. Naproti tomu v českém pojetí nutné obrany jsou tyto okolnosti také brány v potaz, ale nikoliv jako skutečnosti, které by automaticky způsobovaly beztrestnost jednání při excesu z mezí nutné obrany. V ustanovení § 25 odst. 2 zák. č. 300/2005 Z. z., dále stanoví, že nejde o nutnou obranu, pokud byla celkem zjevně nepřiměřená útoku.

V rámci úvah *de lege ferenda* a na základě komparace české a slovenské trestněprávní úpravy se autorka práce domnívá, že by mohl být legislativně upraven právě konkrétní výčet okolností, tj. způsobu, místu a času, které orgány činné v trestním řízení přiměřenosti útoku berou v potaz. obdobně tak, jak to upravuje slovenská právní úprava.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

1. BÍLÝ, J. *Základy státovědy, politologie a sociologie*. 1. vydání. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009, 157 s. ISBN 978-80-7418-015-6.
2. BURDA, E. *Trestný zákon: komentár. 1. Všeobecná časť*. Praha : C. H. Beck 2010, 1616 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
3. ČENTĚŠ, J., a kol. *Trestný zákon, Velký komentár*. Bratislava : Eurokódex 2018, 1008 s. ISBN 978-80-8155-076-8.
4. FICO, R. *Nutná obrana*. 1. vyd. Trenčín: Ludoprint, a. s., 2001. 124 s. ISBN 80-968329-3-X.
5. FENYK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád, průvodce trestními předpisy a judikaturou*. Praha : Linde, 2010, 1317 s. ISBN 978-80-7201-802-4.
6. HENDRYCH, D., *Právní slovník*. 3. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
7. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J., *Trestné právo hmotné*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o, 2016, 555 s. ISBN 978-80-8168-509-5.
8. JANEČKOVÁ, E., *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer s.r.o, 2015, 172 s. ISBN 978-80-7478-760-7.
9. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4 vydání. Praha : Tisk PBtisk, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.
10. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2 vydání. Praha : Aspi 2010, 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
11. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4 vydání. Praha : Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4.
12. KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*, Praha : C. H. Beck 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
13. KLÁPAL, V., Negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost. *Trestněprávní revue* č. 5, roč. 2012, s. 112–116.
14. KLÁTIK, J., a kol. *Trestné právo hmotné, všeobecná časť*. Plzeň : Aleš Čeněk 2018, 450 s. ISBN 978-80-7380-725-2.
15. KRATOCHVÍL, V., *Trestní právo hmotné*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck 2012, 921 s. ISBN 978-80-7179-082-2.

16. KRATOCHVÍL, V., a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné, Obecná část*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck 2009, 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
17. KUČHTA, J. *Nutná obrana*. Brno : MU, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5.
18. NOVÁK, J. a kol. *Sebeobrana a zákon*. Praha: Klavis 1991, 78 s. ISBN 80-900338-0-6.
19. NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, 373 s. ISBN 978-80-7380-651-4.
20. NÝVLTOVÁ, i., *Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posuzování obrany proti útoku osob trestně neodpovědných. Trestněprávní revue* 2003, č.7 204 s. an.
21. ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
22. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCEG, J., VANDUCHOVÁ, M., VOKOUN, R., a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2016, 1052 s. ISBN 978-80-7552-358-7.
23. VOKOUN, R. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1988. 82 stran.

Elektronické zdroje:

1. ČESKO. Zákon ze dne 27. 5. 1852 trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění předpisů jej měnících a doplňujících (Sbírka 117/1852 ř. z., částka 117/1852. Epravo [online], [cit. 21. 7. 2020]. Dostupné z WWW: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.
2. ČESKOSLOVENSKO, Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, Zákony pro lidi [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>.
3. ČESKOSLOVENSKO, Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Zákony pro lidi [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140/zneni-19620101#p300_p300-3.
4. JÍLEK, J. *Vybrané aspekty limitů nutné obrany* [online]. Praha : Epravo.cz, 22.7.2019 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-aspekty-limitu-nutne-obrany-109625.html>.

5. Konference „Nutná obrana a její právní úprava z pohledu teorie a praxe“. In *Youtube* [online]. 09.09.2014 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z WWW: <https://www.youtube.com/watch?v=NupoKgJOMiQ>>. Kanál uživatele LEX – sdružení na ochranu práv majitelů zbraní.
6. LUXOVÁ, L. *Krajní nouze v trestním právu*. [online]. Praha : Epravo.cz, 8.7.2015 [cit. 2020-01-17]. Dostupné z WWW: < <https://www.epravo.cz/top/clanky/krajni-nouze-v-trestnim-pravu-98189.html>>.
7. RAKOUSKO-UHERSKO. Zákon ze dne 27. 5. 1852 *Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění předpisů jej měnících a doplňujících* (Sbírka 117/1852 ř. z., částka 117/1852). [online]. Praha : Epravo.cz, [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.
8. SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Slovenské republiky*. 2020, částka 129/2005, s. 4. Dostupné z WWW: < <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300.html> >.
9. TOMÁŠEK, M., *Obrana před útoky zvířat z pohledu trestního práva*. [online]. Praha : Epravo.cz, 25. 5. 2016 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/obrana-pred-utoky-zvirat-z-pohledu-trestniho-prava-101463.html>>.
10. TOMÁŠEK, M., *Nutná obrana proti útokům úředních osob* [online]. Praha : Epravo.cz, 30. 6. 2017 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nutna-obrana-proti-utokum-urednich-osob-106018.htm>>.

Legislativní dokumenty:

1. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In *ÚZ, Sbírka zákonů, Česká republika*. 2018, částka 11, 6-115 s. ISBN 978-80-7488-292-0.
2. ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů; Policie ČR: vězeňská služba, zpravodajské služby, BIS, generální inspekce bezpečnostních sborů In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2017, částka 91/2008, 161-198 s. ISBN 978-80-7488-262-3.
3. ČESKO. Zákon č. 555/1992 Sb. Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů; Policie ČR: vězeňská služba, zpravodajské služby, BIS, generální inspekce bezpečnostních sborů In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2017, částka 112/1992, 199-219 s. ISBN 978-80-7488-262-3.

Judikatura:

1. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 7 Tdo 461/2004, ze dne 6. května 2004. Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/7Tdo461/2004>>.
2. ČESKO. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 5 Tz 189/2001, ze dne 24. října. Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-24]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/5Tz189/2001>>.
3. ČESKO. Nález Ústavního soudu České republiky, sp. zn. ÚS 3235/15 ze dne 26. dubna. Ústavní soud [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I_US_3235_15_an.pdf>.
4. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 7 Tdo 356/2010 ze dne 21. dubna 2010. Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-24]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/7Tdo356/2010>>.
5. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 5 Tdo 938/2012 ze dne 19. Zář 2012. Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-24]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/5Tdo938/2012>>.
6. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 4 Tdo 1258/2016 ze dne 9. listopadu 2016. Salvia Kraken [online], [cit. 2020-05-18]. Dostupné z WWW: <<https://kraken.slv.cz/4Tdo1258/2016>>.
7. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 7 Tdo 853/2014 ze dne 27. 8. 2014. In *Sbírka soudní rozhodnutí a stanovisek*, Česká republika. [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z WWW: <[http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/\\$\\$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%207%20AND%20%5Bspzn2%5D%3Dtdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D853%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2014&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/$$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%207%20AND%20%5Bspzn2%5D%3Dtdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D853%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2014&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohled=1)>.
8. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 6 Tdo 703/2015 ze dne 16. července 2015. In *Sbírka soudní rozhodnutí a stanovisek*, Česká republika. [online]. [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1A2371E00F924B7AC1257EE70030E19C?openDocument&Highlight=0>.
9. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 7 Tdo 253/2019 ze dne 16. dubna 2019 In *Sbírka soudní rozhodnutí a stanovisek*, Česká republika. [online]. Nejvyšší soud [cit. 2020-07-18]. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/63B372D9EF984CA6C125842B001802BB?openDocument&Highlight=0>.

10. ČESKO. Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. Tpjn 303/2008 ze dne 30. září 2009. *Salvia Kraken* [online], [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/Tpjn303/2008>>.
11. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 6 Tdo 66/2007 ze dne 28. března 2007 In *Sbírka soudní rozhodnutí a stanovisek*, Česká republika. [online]. Nejvyšší soud [cit. 2020-07-25]. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/5B93EA7D1AEEEA0EC1257A4E0065B077?openDocument&Highlight=0,>>.
12. ČESKO. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 7 Tdo 461/2004 ze dne 6. května 2004. *Salvia Kraken* [online], [cit. 2020-05-23]. Dostupné z WWW: <<http://kraken.slv.cz/7Tdo461/2004>>.
13. SLOVENSKO. Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky, sp. zn. 4 To 66/2006 Najvyšší súd Slovenskej republiky [online], [cit. 2020-07-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.nsud.sk/rozhodnutia>>.
14. ČESKOSLOVENSKO. Nejvyšší soud Československé republiky, Zm I 288/29, 10. 4. 1930. VÁŽNÝ: *Sbírka rozhodnutí NS 1919–1945*, XII/1930.89

Seznam zkratk:

PČR	Policie České republiky
Sb.	sbírka zákonů
sp. zn.	zn. spisová značka
TrZ.	trestný zákon
Z. z.	zákonná sbírka (slovensky zákonná zbierka)